АДОЛАТ
ҲАР ИШДА
ҲАМРОҲИМИЗ
ВА
ДАСТУРИМИЗ
БЎЛСИН!

ИНСОН ва ҚОНУН

2002 йил
26 ФЕВРАЛ
сешанба
№ 8 (264)
Сотувда
эркин
нархда

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

КЕЧА... ВА БУГУННИНГ РАҲБАРИ

* **КЕЧАГИ ВА БУГУНГИ ҚАРАШЛАР ТАФОВУТИ**
* **РАҲБАРЛИК — ИМТИЁЗ ДЕГАНИ ЭМАС**
* **СИЗНИ НЕГА САЙЛАГАНДИК, РАИС?**
* **РАҲБАРНИНГ ЮРАГИ ЁНИБ ТУРИШИ КЕРАК**

Хабарингиз бор, 21 февраль куни халқ депутатлари Сурхондарё вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди. Сессия кун тартибига қўйилган масалалар ҳар бир Ўзбекистон фуқаросининг эътиборини ўзига тортди. Мамлакатимиз раҳбари вилоят сессиясида сўзлаган нутқида бир масалага алоҳида тўхталиб ўтди. **Бугуннинг раҳбари: у қандай бўлиши керак?!.**

Албатта, бу муаммо кун тартибига фақат бугун қўйилаётгани йўқ. Президентимиз аввалги нутқларида, кенг жамоатчилик билан учрашувларда бу ҳақда кўп бор таъкидлаган.

Хўш, Юртбошимиз айни мавзуга нега қайта-қайта мурожаат қилаётир? Унинг замирида қандай маъно-мазмун мужассам?

Келинг, бу саволимизга жавобни юқоридаги нутқнинг ўзидан қидириб кўрайлик. Юртбошимиз бугунги кун раҳбари ҳақида сўзлар экан, шундай деди:

— ...Биз раҳбар одамнинг қандай фазилатларга, қандай хусусиятларга эга бўлиши ҳақида кўп гапирамиз. Бу масала барча мажлисларда, анжуманларда, турли фикр алмашувларда асосий мавзу бўлиб, диққатимиз марказида тургани ҳам бежиз эмас.

Раҳбарнинг фазилати, аввало, унинг одамларга муносабатида, одамларни рози қилиш, уларга ғамхўрлик, меҳрибонлик кўрсата олиш қобилиятида намоён бўлади. Бу баландпарвоз гап эмас. Раҳбар киши эл-юртнинг дарду ташвиши билан, шу ташвишларни имкон қадар осон қилиш ва енгиллатишни ўйлаб яшаши, одамларни ҳимоя қилишга доимо тайёр туриши, бир сўз билан айтганда, халқнинг дардини ўз дарди, деб билиши керак.

Дарҳақиқат, бугун ҳаётимизда туб ўзгаришлар юз кўрсатаётган, халқимиз ўз олдига келажаги буюк давлат қуриш каби олий мақсадни қўйган экан, бу жараёнда хоҳ катта, хоҳ кичик — ҳар бир раҳбарнинг фидойилиги, ташаббускор ва эртанги кун ташвиши билан ёниб яшаши алоҳида аҳамият касб этиши ҳеч кимга сир эмас. Ислоҳотлар жараёни ҳар бир раҳбардан Президентимиз таъкидлаганидек, халқнинг дардини ўз дарди, деб билиб, яшашни талаб қилмоқда.

Бугун кечаги тасаввур, дунёқараш ва иш услуби билан одамларни ортимдан эргаштираман, деган раҳбар қаттиқ янглишади. Аксинча, шундай кайфиятдаги раҳбарнинг ўзи элнинг назаридан қолади. Чунки мустабид тузум даври билан бугунги кундаги раҳбар деган тушунчалар ўртасида ер билан осмонча фарқ бор. Шўро даврида мансабга имтиёз берувчи восита деб қаралар, раҳбар бўлиб сайланган, аниқроқ айтганда, тайинланган ҳар бир киши алоҳида имтиёзларга эга ҳам бўларди. Энг даҳшатлиси, шўро замонида раҳбар дегани ташаббус кўрсатиши, мустақил фикр юритиши шарт эмас, балки юқоридан келган кўрсатмани кўр-кўрона бажаришга маҳкум эди. Шунингдек, ташаббус кўрсатган, мустақил фикр юритган раҳбар шубҳасиз жазога тортиларди.

Хўш, биз бугун бу гапларни нега эслаяпмиз?

Шуни очиқ айтиш керакки, бугун ҳам ҳаётимизда оз бўлса-да, кечаги тасаввур билан яшаётган, янгиликни ҳис этмайдиган, раҳбарликни имтиёз деб биладиган ва шуни восита қилиб, нопок ишларга қўл ураётган кимсалар учраб туради.

Яқинда вилоятдан келган бир танишимиз шундай воқеани айтиб берди: жамоа хўжалигига янги раҳбар сайланибди. Албатта, янги раиснинг ҳам киндик қони шу жамоа хўжалигида тўкилган, унга маҳаллий шароит ҳам, одамлар ҳам яхши таниш экан. Янги раис аввалига енг шимариб астойдил ишлади, одамларнинг кўнглига йўл топди. Хўжалик аъзоларининг олинмай қолган меҳнат ҳақини олиб берди. Кўп болалик, қаровчиси йўқ оилаларни қўллаб-қувватлади, ёрдам сўраб келганларга ёрдам берди. У тез орада элнинг назарига тушди. Ҳали ўзи ёш бўлишига қарамай, давраларнинг тўридан жой олди. Бироқ тез орада мансабнинг ҳавоси кўтардими, унда димоғдорлик кўзга ташлана бошлади. Илгари у ҳамма билан қўл бериб кўришар эди, кейинчалик салом берсангиз, бош ирғаб қўядиган, одам ажратадиган одат чиқарди. Энг ачинарлиси, ўтган йили экиш мавсумида томорқа олиб, ҳали иморат қуришга имкони бўлмаган юртдошларининг томорқа учун ажратилаган ерларини пахта даласига қўштириб юборди. Энди томорқа олганига уч-тўрт йил бўлиб қолганлар эккан ниҳоллари бўй чўзиб қолган эди. Олди ҳосил бераётганди. Томорқа уватларига уй қурамиз, деган яхши ният билан экилган тераклар танаси кучоқни тўлдирай деб қолганди. Бир кунда ҳаммасини булдозер билан суддириб ташлади. Ҳамқишлоқларининг оҳу зорига ҳам қулоқ солмади. Ўшанда кекса отахонларимиздан бири унга "гуллаган дарахт ҳомиладор аёлга ўхшайди, бугун буларни суғуртириб ташласанг, эртага уволига қоласан. Ҳеч қурса, кузгача тегма", қабилида насиҳат қилган бўлди. Қайда, раис ҳеч кимнинг гапига қулоқ солмади...

Албатта, бировнинг ғамидан хурсанд бўлиш яхши одат эмас, лекин раисимиз кузга бормай ишдан олинди. Хўш, ўша раисдан нима қолди?! Бугун ҳамқишлоқларимиз унинг номини яхши гап билан эсга олишмайди... Ўзини билган одамга шундан ортиқ жазо борми?!.

Юртбошимиз ўз нутқида бугунги кун раҳбарининг фазилатлари ҳақида фикр юритиб, шундай таъкидлади:

— Биз кўпинча, раҳбар ақлли, доно, билимдон бўлиши керак, деб ҳисоблаймиз. Албатта, бу хусусиятлар керак, лекин бугунги кунда уларнинг ўзи етарли эмас. Нега деганда, инсон ақлли, доно ва билимдон бўлиши мумкин, лекин у ҳаётда ёниб яшамаса, ҳаммаси бекор.

Ёниб яшаш, деганда халқнинг дардига дармон бўлиш, деган маъно тушунилмайдими?!. Шу ўринда табиий бир савол туғилади: Бошида бутун бир мамлакатнинг ички-ю ташқи ташвишлари турган одам бу ҳақда бош қотиради-ю, нега энди жойларга мутасадди бўлган раҳбарлар бу ҳақда ўйламайди? Улар ўзларини етакчи ёки бирор идоранинг раҳбари, деб танишлиришни яхши кўрадилар-у, нега қўл остидаги одамларнинг кўнглига қулоқ тутмайди? Бу гапларни бекорга айтаётганимиз йўқ. Оддийгина бир мисол: таҳририятимизга ҳар куни вилоятлардан ўнлаб шикоят мактублари келади. Ишонасизми, уларнинг асосий қисмини бир хўжаликнинг ўзида, борингки, туман ёки вилоят миқёсида ҳал қилиниши мумкин бўлган муаммолар ташкил этади. Хўш, муаммо шунчалик кичик экан, уни мамлакат миқёсидаги газеталарда ёритиш шартми, деган мулоҳаза билдиришингиз табиий. Биз ҳам шундай деб ўйлаймиз. Лекин ўша мактуб йўллаётган одам маҳаллий раҳбарлар дардига қулоқ солмаётганини ёзса-чи?

Албатта, бундай шикоятларни беэътибор қолдириб бўлмайди. Уларни имкон даражасида ўрганиб чиқамиз. Айримларини мутасадди ташкилотларга юборамиз ёки газетада ёритамиз. Шундан кейин бизга жавоб келади: "Газетангизнинг фалон сонида ёритилган фалон сарлавҳали мақолада кўтарилган масала қисман тасдиқланди. Керакли чора-тадбирлар кўрилди"... Баъзан мақола эълон қилингач, баъзи таниш раҳбарлар қўнғироқ қилиб қолишади: "Шу гапни ёзиб юртга овоза қилиш шартмиди? Бир оғиз қўнғироқ қилиб қўйсангиз, жойида ҳал қилиб қўярдик"... Шундай пайтларда ўйланиб қоласан: Ҳей, барака топгур, шу масалани ўз жойида ҳал қиларкансан, қўл остингдаги одамни шунча овора қилиб нима қилардинг?.. Агар ўша шикоятчининг арз-додини ўз вақтида эшитганингда эди, у таҳририятга шикоят йўлламаган бўларди, ахир.

Бу ҳақда Юртбошимиз шундай деди:

«... Бизнинг аксарият кўпчилигимизга хос бўлган, бизни заиф қиладиган бир хусусият, аниқроғи, бир камчилик борки, шу ҳақда ҳам тўхталиб ўтмоқчиман.

Айтайлик, бирон маҳалла ёки хўжалик, ё бўлмаса, бирон ташкилотнинг иши орқага кетса, шу жойдан файз-барака кўтарилса, одамларнинг кайфияти ёмонлашса, бунинг асосий сабаби — шу ерда бепарволик ва ундан ҳам баттари — лоқайдлик авж олганида десак, ўйлайманки, ҳеч қандай хато бўлмайди. Мана шундай қараш оқибатида жойларда муаммолар ечилмайди, имконият бўлатуриб, иш жойидан силжимайди. Бир қарасангиз, бунинг учун шароит ҳам, куч ҳам бор, лекин сафарбарлик йўқ, масъулиятни ўз бўйнига олиб, жон куйдирадиган одам йўқ.

Шу жойда яшайдиган одамлар билан, жамоатчилик билан гаплашсангиз, улар ҳам шу ҳақиқатга иқрор бўлади. Уларнинг афсус билан, ўша пайтда бизнинг кўзимизни очиб берадиган, шу мақсад йўлида ёндирадиган, бирлаштирадиган бир одам топилмади-да, деб айтишларига кўп гувоҳ бўлиш мумкин».

Баён этилган мулоҳазалардан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, бугуннинг раҳбари, бугуннннинг етакчиси энг аввало, халқига, юртига, ватан озодлиги ва ободлигига фидо бўла оладиган, ўз роҳатини эмас, элдошларининг фароғатини ўйлайдиган инсон бўлиши шарт. Бугун давр ҳар биримизнинг олдимизга жуда улкан вазифаларни қўйган — раҳбармисиз ёки оддий фуқароми — мақсад буюк мамлакатнинг порлоқ келажагини яратиш йўлида ёниб яшаш, фидокорона меҳнат қилиш керак.

ТАҲРИРИЯТ

Юртимиз манзаралари...

21 феврал куни Термизда халқ депутатлари Сурхондарё вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди.

Унда Президент Ислом Каримов нутқ сўзлади.

***

Вазирлар Маҳкамасининг "Тезкор тиббий ёрдам хизматининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори эълон қилинди.

***

Республика "Маҳалла" хайрия жамғармасининг конференцияси бўлиб ўтди.

***

Кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш бўйича республика мувофиқлаштирувчи Кенгашининг навбатдаги мажлиси бўлди.

***

Наманганда суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисидаги қонуннинг амалга киритилганлиги муносабати билан Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларида фаолият кўрсатувчи суд ижрочиларининг минтақавий семинари бўлиб ўтди.

* * *

Пойтахтдаги "Интерконтинентал" меҳмонхонасида Литва Бош вазири А.Бразаускасга ҳамкорлик қилаётган литвалик ишбилармонлар иштирокида Ўзбекистон-Литва қўшма бизнес-семинари бўлиб ўтди.

* * *

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академиясида Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоятлар ҳокимларининг қишлоқ ва сув хўжалиги масалалари бўйича ўринбосарлари, қишлоқ туманлари ҳокимлари ҳамда агросаноат соҳасига тааллуқли вазирлик ва идоралар раҳбарлари учун ташкил этилган семинар-мунозара якунланди.

* * *

Афғонистон Муваққат ҳукумати ўз мажлисида илгари Зоҳир Шоҳнинг ёрдамчиси бўлган Залмай Расулни Ҳаво транспорти ва туризм вазири этиб тайинлади.

* * *

Япония ҳукумати Афғонистонга полиомиелитга қарши вакциналар юборишга қарор қилди.

* * *

Греция ҳарбийларининг илк гуруҳи тинчликпарвар контингентга қатнашиш учун Афғонистонга етиб келди.

* * *

Тинчликпарвар коалиция кучлари Афғонистоннинг шарқий ҳудудларига ҳаводан зарбалар берди.

Адлия тизими

НАМАНГАН

Наманган вилояти адлия бошқармасига мурожаат этган Давлатобод туманида яшовчи хусусий тадбиркор Икромали Дадажонов буюртмачи — пудратчи сифатида Наманган вилоят капитал бошқармаси ҳамда бош пудратчи — Чортоқ туманидаги хўжалик ҳисобидаги механизациялашган кўчма корхона билан 2000 йил 7 август куни 38-сонли уч томонлама пудрат шартномаси тузилган. Ушбу шартномага асосан хусусий тадбиркор томонидан 2000 йил 26 август кунидаги 3-сонли ҳисоб-фактура билан Чортоқ туманидаги хўжалик ҳисобидаги механизациялашган кўчма корхонага жами 2.472.910 сўмлик металл конструкциялари ва буюмлари етказиб берилади. Шартноманинг 1.1-бандига кўра буюртмачи пудратчи томонидан бажарилган ишлар учун ҳақ тўлаб бориши, 2.2 бандига кўра буюртмачи пудратчининг ҳисобига шартнома маблағининг 15 фоизи миқдорида пул ўтказиб бериши, 3-бўлим 3.3 бандига кўра буюртмачи қурилиш монтаж ишлари тугагунга қадар 95 фоизга молиялаштирилиши, қабул қилиб олгандан сўнг қолган 5 фоизини амалга ошириш лозим бўлса-да, буюртмачи шартнома шартларини бажармай 2.472.910 сўм қарзидан 1.000000 сўм ўтказиб бериб, қолган қисмини тўламай келган. Бош пудратчи — Чортоқ ХХМКК корхонаси томонидан 2000 йилнинг 27 август куни Наманган капитал қурилиш бошқармасига 151-сонли хат билан мурожаат қилди. Бироқ буюртмачи 1.473.000 сўмни И.Дадажоновга ўз вақтида тўламайди.

Натижада хусусий тадбиркор бир неча ойлар мобайнида Наманган капитал қурилиш бошқармасига ҳақини олиш учун узлуксиз қатнайди. Лекин унинг корхона бош ҳисобчиси М.Болтабоевга бир неча бор қилган мурожаатлари ҳеч қандай самара бермайди.

Буюртмачи ҳамда бош пудратчи 1472910 сўм асосий қарзидан ташқари "Хўжалик юритувчи субъектлар шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида"ги Қонуннинг 32-моддасига асосан шартнома мажбуриятларини бузган. Шунга асосан тўланмаган маблағнинг 15 фоизи миқдорида жарима ва тўлов кечиктирилган ҳар бир кун учун 0,4 фоиз устама тўлаши лозим.

Бундан ташқари, хусусий тадбиркор маҳсулоти ҳақини ўз вақтида ололмаганлиги, ҳақини ундириш учун самарасиз қатнашлари оқибатида жисмоний ва руҳий томондан қийналиши оқибатида 50.000 сўм маънавий зарар кўрган.

Вилоят адлия бошқармаси Янгиқўрғон туманлараро фуқаролик судига ушбу даъво аризани кўриб чиқиш учун киритди. Мазкур суднинг 15 феврал 2002 йил кунидаги ҳал қилувчи қарорига асосан жавобгарлар — Чортоқ туман хўжалик ҳисобидаги механизациялашган кўчма корхона ва вилоят капитал қурилиш бошқармасидан асосий қарз бўлган 1.472910 сўмни И.Дадажоновга солидар тартибда тўлайдигна бўлди. Шунингдек, вилоят капитал қурилиш бошқармаси 736.455 устама 220.936 сўм жаримани ҳам хусусий тадбиркорнинг ҳисоб рақамига ўтказади. Учинчидан, капитал қурилиш бошқармаси бош ҳисобчиси М.Болтабоев ҳам хусусий тадбиркорга етказган маънавий зарари учун 50.000 сўм тўлайдиган бўлди.

СЕН ЁНМАСАНГ, МЕН ЁНМАСАМ...

Президентимизнинг халқ депутатлари Сурхондарё вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқидан олган таассуротларим

Мен бир журналист сифатида Юртбошимизнинг аччиқ танбеҳларидан қаттиқ таъсирландим. Бугун Сурхон воҳасининг ўзига хос шароити, имкониятлари ҳақида эмас, балки ўзимизнинг "ноёб" феъл-атворимиз ҳақида гапиргим келаяпти. Хўп қизиқ табиатимиз бор. Президентимиз таъкидлаганидек, кўриб билиб турган ёқимсиз ишларни "айни муддао" дея олқишлаймиз-да, рост гапни чекка-чеккада ўзаро шивир-шивир гаплашамиз. Давлатимиз раҳбари 2002 йилнинг 21 февралда халқ депутатлари вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида янги ҳокимни тайинлар экан, унга халқдан ажралмаган ҳолда, одамлар билан ҳамнафас, ҳамфикр яшаш, меҳнат қилишни уқтириши замирида улкан маъно-мазмун мужассам. Тўғри, собиқ ҳоким муайян вақт жон куйдириб ишлагандек бўлди. Қабулига келган аризачилар билан дастлаб эринмай суҳбатлашди ҳам. Аммо... унинг бу адолатпешалиги узоқ давом этмади.

Кўп ўтмай ўзи билан халқнинг орасига тўсиқ-парда тортди. Оддий фуқаролар кўз ўнгида бўлаётган адолатсизлик, қонунбузарликлар ҳақида вилоятда кимга арз қилишни билмай қолишди. Президент девонига йўлланган ариза-шикоятлар оқимининг кучайганлиги ана шунда! Юртбошимизнинг нутқида урғу берилган асосий қусур бу феълимиздаги лоқайдлик, текин томошага ўчлик ҳисси! Эҳ, нимасини айтасиз, Термизнинг ўзида тайёрлашнинг имкони бўлатуриб, майдон ва йўлакларга териладиган турфа шаклли плитачалару иморатларнинг ташқи деворлари учун бўёқларгача ҳамма-ҳаммаси ўта қиммат нархларда четдан келтирилди. Айрим хушомадгўй ташкилот раҳбарларидан буни қаердан олиб келаяпсизлар, деб сўрасангиз, мужмал жавобни олардингиз, холос.

Юртбошимиз тағин бир ҳолатни тўғри ва ҳаққоний таъкидлаб ўтди:

"Вилоятда йўл қўйилаётган камчиликларнинг асосий сабабларидан бири кадрлар билан ишлаш, уларни жой-жойига қўйиш ишларининг тўғри ташкил этилмагани билан боғлиқ, деб ўйлайман. Охирги икки йил мобайнида вилоят қишлоқ хўжалик соҳаси раҳбарларининг ярмидан кўпи, Ангор, Музработ, Термиз, Шеробод туманларида хўжалик раисларининг 75-90 фоизи алмаштирилган".

Дарҳақиқат, сўнгги йилларда баъзи раҳбарларга шўро замонидан тузалмас, ўнгланиши мушкул бир "иллат" қолган. Бундай кимсалар лавозимга кўтарилгудек бўлса, албатта, ишни кадрларни алмаштиришдан бошлайди. Илгаридан ўзига ёқмаган қайсар ва ўжар кадрлардан "ўч олади". Чунки бундай "тадбир"ларни ўзидан бошқа ҳеч кимнинг суриштиришга ҳаққи йўқ.

Сессияда Юртбошимиз бугуннинг раҳбарига фақат билимдон, ишбилармон бўлишнинг ўзигина кифоя қилмаслигини алоҳида таъкидлади. Зеро, ўзи ҳам ёниб, ўзгаларни ҳам ёндириб яшамаса, бундай раҳбарнинг билимдонлиги ислоҳотлар тақдири ҳал этилаётган айни кунларда ҳеч бир аҳамиятга эга эмас. Воҳа раҳбари айнан қишлоқ хўжалиги соҳасининг билимдони бўлиши керак. У қишлоқ хўжалиги ва чорванинг аҳволини мутасаддилардан қанчалик қаттиқ туриб сўрамасин, вилоятда ушбу соҳалар тобора ортда қолаверди. Чунки биринчи раҳбарнинг билим ва салоҳияти бу соҳаларни ривожлантиришга айтарлик хизмат қилмади. Сессияда Президентимиз Сурхондарёнинг очилмай турган имкониятлари хусусида куюнчаклик билан гапирди. Бундай имкониятларни юзага чиқариш учун малакали мутахассис ва ходимлар сероб. Аммо уларни жой-жойига танлаб қўя оладиган жонкуяр раҳбар йўқ. Президентимиз бир галги ташрифида истиқлолнинг дастлабки йиллари ҳиндистонлик доришунослар билан ҳамкорликда очилган "Сурхон-Ажанта фарма ЛТД" қўшма корхонаси иши билан яқиндан танишган эди. Вилоятнинг ўша пайтдаги раҳбарига "Сурхондарёнинг дашту тоғларида минг дардга даво бўлгувчи гиёҳлар кўпу нега хом ашёни Ҳиндистондан олиб келаяпсизлар?"-дея долзарб ва ҳаққоний савол берганди. Ушбу саволга то ҳанузгача тайинли жавоб бўлгани йўқ.

Сурхондарёликларнинг асосий тирикчилиги деҳқончилик ва ер билан боғлиқ. Аммо ҳалигача деҳқончилик маданияти шакллангани йўқ. Ишловчи билан иш ташкил қилувчи, ҳоким билан фермер, пахта етиштирувчи билан пахта тозалаш заводлари ўртасидаги адоқсиз низолар ҳалига қадар ҳуқуқий ечимини топган эмас.

Юртбошимизнинг нутқида вилоятда ишсизлар сони қирқ мингга етганлиги афсус-надомат ила таъкидланди. Сурхон воҳасида кичик ва қўшма корхоналар бунёд этишга қодир бўлган сармоядорлар, тадбиркорлар кам дейсизми? Ишбилармонлар serobу, аммо "отангга бор, онангга бор" қабилида саргардон этгувчи «тўралар» уларнинг ҳафсаласини пир қилиб қўйган. Шу боис тадбиркорлар осон ва енгил-елпи йўлни тутиб, чойхонаю, сомсахона қуришдан нарига ўтишмайди. Мен бугун муаммолар рўйхатига тўхталиб ўтирмоқчи эмасман. Балки мана шу олтин воҳанинг бир қаламкаш фарзанди сифатида кўнглимдан кечаётган эзгу ниятларни изҳор этмоқчиман. Халқимиз бахтига қўшнимиз Афғонистон заминида осойишталик бўй кўрсата бошлади. Худо хоҳласа, яқин келажакда Термиз шаҳри, Сурхон воҳаси мамлакатимизнинг дунёга очилган олтин дарвозасига айланажак. Кўҳна ва навқирон Термизнинг 25 асрлик тўйини ўтказамиз. Истардимки, шаҳар-қишлоқларимиз байрамлар, саналар арафасидагина эмас, балки ҳамиша обод ва кўркам масканларга айланиб қолсин. Бунинг учун эса сизу биз озгина ўз ҳаловатимиздан кечиб, шу азиз Ватан учун ёниб, ўзгаларни ҳам шунга ундаб яшашимиз керак!

Бахтиёр ОЛЛОМУРОД,
"Инсон ва қонун"нинг махсус мухбири

Баҳодир ДЕҲҚОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг ўринбосари, Республика Ҳарбий прокурори

ҲАРБИЙ ҲУҚУҚШУНОСЛИК ИСТИҚБОЛЛАРИ

Мамлакатимиз прокуратура тизимидаги асосий бўғин ҳисобланган ҳарбий прокуратура ўзига хос тарихга эга. У Республика Прокуратураси ва Қуролли кучлари фаолияти тарихи билан чамбарчас боғлиқ. Гап шундаки, 1992 йилнинг 8 январида эълон қилинган Президент Фармонига биноан республика прокуратураси собиқ иттифоқ қарамоғидан олиниб, унга мамлакат ҳудудидаги ҳарбий қисм ва қўшинлар ҳарбий ўқув юртлари ва бошқа ҳарбий тузилмаларда прокурорлик назоратини амалга ошириш вазифаси юклатилди.

Шу йилнинг 14 январ куни Олий Кенгаш Қарори билан мамлакатимиздаги ҳарбий қисм ва бўлинмалар қонуний асосда ратификация қилинди. Таъкидлаш жоизки, Президент Ислом Каримов ташаббуси билан ўз вақтида амалга оширилган оқилона тадбир Ўзбекистон ҳудудидаги қуролли кучлар тизимининг тарқалиб кетишига тўсиқ қўйди. Бу эса ҳарбий техника ва қурол-аслаҳаларни талон-тарож этишнинг ҳам олдини олди. 1992 йилнинг 28 февралида Ўзбекистондаги барча ҳарбий прокуратура органларининг мустақил Республика Прокуратураси таркибига қўшилиши ҳақида Президент Фармонига имзо чекилди. Мазкур сана мамлакат ҳарбий прокуратураси тарихида янги саҳифа очди.

1992 йилнинг 3 июлда бўлиб ўтган Олий Кенгаш сессиясида Қуролли Кучларнинг ҳуқуқий негизини яратиш сари дастлабки қадам ташланди. Ушбу сессияда **"Мудофаа тўғрисида"**, **"Умумий ҳарбий мажбурият ва ҳарбий хизмат тўғрисида"** ҳамда **"Муқобил хизмат тўғрисида"**ги Қонунлар қабул қилинди. Ўша йилнинг 8 декабрида таркибида мудофаа ва хавфсизлик масалаларига бағишланган алоҳида боб ҳам бор бўлган Асосий Қонунимиз — Конституциямизнинг қабул қилиниши бу борада том маънодаги тамал тоши вазифасини бажарди. Шундан сўнг мазкур ҳуқуқий негиз асосида 1995 йилнинг 30 августда мамлакат ҳарбий Доктринаси қабул қилинди. 1996 йилнинг 9 октябрида эса Ўзбекистон Республикаси Президенти — Қуролли Кучларимиз Олий Бош қўмондони томонидан Қуролли Кучларнинг **"Ички хизмат"**, **"Интизом"**, **"Гарнизон ва қоровуллик хизмати"** каби Низомлари тасдиқланди. Ушбу умумҳарбий Низомлар Ўзбекистон Қуролли Кучлари фаолияти, ҳарбий хизматчилар хизмати, ҳаёти ва яшаш шароитлари билан боғлиқ ҳарбий ҳуқуқий муносабатларни тартибга солувчи асосий меъёрий ҳужжат ҳисобланади. Қуролли Кучлар фаолиятида амалга оширилган ислоҳотлар ҳарбий прокуратура органларига ҳам тадбиқ этилди. Хусусан, ҳарбий прокуратура органлари фаолияти билан боғлиқ меъёрий ҳужжатлар қайта ишлаб чиқилиб, 1993 йилнинг 17 май куни Република Бош прокурори томонидан мамлакат **«Қуролли кучлар ҳарбий прокуратураси тўғрисида»**ги Низом тасдиқланди. Ушбу Низомга асосан Қуролли Кучлар ҳарбий прокуратураси зиммасига Республика Мудофаа вазирлиги қисм ва қўшинлари, Ички ишлар вазирлигининг ички қўшинлари ҳамда чегара қўшинларида прокурорлик назоратини амалга ошириш юклатилди.

Дастлабки йилларда ҳарбий прокуратура органлари тизими Қуролли Кучлар ҳарбий прокуратураси, Тошкент, Чирчиқ, Фарғона, Термиз, Нукус, Самарқанд гарнизонлари, Ҳарбий Ҳаво кучлари ва Ҳаво ҳужумига қарши мудофаа қўшинлари ҳарбий прокуратураларидан ташкил топди. Уларни фаолият кўлами ҳам унча катта бўлмаса-да, ҳудудий жиҳатдан кўплаб муаммолар мавжуд эди.

Бу эса мазкур соҳа ва Қуролли Кучлар тизимида босқичма-босқич ислоҳотлар ўтказиш зарурлигини кўрсатарди. Ана шу ҳаётий заруриятнинг натижаси ўлароқ Қуролли Кучлар тизимида янги ҳарбий тузилмалар ташкил этилди. Шунингдек, ҳарбий қўшинларнинг мамлакат ҳудудида қайта жойлашуви ҳам амалга оширилди. Бундай ўзгаришлар ҳарбий прокуратура органлари фаолиятига ҳам таъсир кўрсатади, албатта. Янги гарнизон ҳарбий прокуратуралари тузилиши бунга яққол далилдир. Жумладан, 1995-96 йилларда янгидан тузилган Навоий, Бухоро, Қарши, Андижон ва Жиззах гарнизони ҳарбий прокуратураларининг фаолият юрита бошлаши соҳадаги ислоҳотларнинг янги босқичга чиққанининг далолати эди.

Шу ўринда таъкидлаш лозимки, Қуролли Кучлар, чегара қўшинлари ва ички қўшинларни ягона давлат сиёсати асосида босқичма-босқич чуқур ислоҳ қилиш жараёни Президентимиз таъбири билан айтганда, ягона мақсадни — ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ислоҳотларни амалга ошириш, демократик жамият ва ҳуқуқий давлат қуриш, фуқароларимизнинг тинч ҳаёти ва бунёдкорлик меҳнатини таъминлаш учун шарт-шароит яратиб беришни кўзлаб амалга оширилди ва оширилмоқда.

(Давоми иккинчи бетда)

Бугуннинг гапи

ЭНИГА ЭМАС, БЎЙИГА ҚАРАБ ТЎН БИЧ!

Дунёдаги барча тирик мавжудот, шу жумладан, она табиатнинг бир бўлаги бўлмиш инсоннинг ҳам тирикчилиги, кечмиш ҳаёти ер билан чамбарчас боғлиқ. Ерни алдаган оч қолар, деган оддий, аммо чуқур маъно-мазмунга эга ҳикмат бежиз айтилмаган.

Аммо оёғи остидан нарини кўролмайдиган баъзи бир раҳбарларнинг қошимиз, ҳам кўзимиз бўлган ерни ўзбошимчалик билан талон-тарож қилиши, энг ёмони, бу қилмишидан сира истиҳола қилмаслиги мутлақо чидаб бўлмас ҳолдир. Денов туман прокуратурасининг ердан фойдаланиш бўйича ўтказган текширувида тумандаги "Ғалаба" ширкат хўжалигининг "Ихтиёр" ҳудудида 23 нафар фуқарога 2,76 га. ер майдони томорқа сифатида ажратилган бўлсада, ер ўлчаб берилмаганлиги сабабли фуқаролар томонидан ўзбошимчалик билан амалдаги меъёрга нисбатан кўпроқ эгаллаб олиниб, томорқа сифатида фойдаланиб келинаётганлиги аниқланди. Бир гектар ер ортиқча бериб юборилган, 10 нафар фуқаро эса пахта экишга мўлжалланган 1,42 гектар ер майдонини ўзим хон, кўланкам майдон, дея ўзларича эгаллаб олган.

Бундан ташқари, Қизилсув дарёси қирғоғида сув ювиб кетган ерлардан 60 гектари фуқаролар томонидан ҳеч бир ҳужжатсиз ўзбошимчалик билан эгалланиб, ундан фойдаланиб келинаётганлиги, ширкат хўжалигида фуқароларга участка учун ажратиладиган 10-12 сотих ўрнига 15-16 сотиҳдан ер берилиб, талон-тарожлик авж олганлиги аниқланиб, тегишли чоралар кўрилди.

Ҳар бир раҳбар хоҳ у катта, хоҳ кичик бўлсин, майдагина жамият аъзолари бирлашган бир оиланинг бош-қошидир. Илло, раҳбар жамият аъзоларига тегишли мулкни асраши, ундан жамоа аъзоларининг манфаатларини кўзлаб иш тутмоғи даркор. Лекин Амир Темур номидаги уруғчилик бирлашмаси директори У. Сафаров «билса билар, билмаса ғовлаб кетар» қабилида иш тутиб, фуқаро Мингмамат Мўминовга Ер Кодексининг 24-моддасида кўрсатилган қонун талабларига хилоф равишда 0,50 сотих унумдор ерни ижара шартномаси тузмасдан қишлоқ хўжалик ишлари билан боғлиқ бўлмаган, яъни ёқилғи қуйиш ва таъмирлаш устахонаси қурилиши учун бериб юборди. Бунинг устига ҳукумат томонидан тасдиқланган санация режаси асосида ваколатли органларнинг розилигини ҳам олмаган.

Бирлашмада фуқароларга томорқа ажратишда ҳам ўзбошимчалик билан ерни талон-тарож қилиш каби жиддий камчиликлар аниқланиб, директор У.Сафаровнинг томорқа бериш тўғрисидаги 36, 28, 645-сонли қарорлари амалдаги қонунларга зид бўлганлиги сабабли прокурор протести билан бекор қилинди.

Ўтган йили ёз ойида тоғли қишлоқларнинг бирида бўлганимда, деҳқон етиштирган помидор ва бодрингни кўриб ҳайрон қолгандим. Мени ҳайратга солган нарса шу бўлдики, дастурхонга қўйилган бодрингнинг хушбўй ҳиди шундоқ димоққа урилади. Катталиги чинни косадек помидорни осмонга отсангиз, ерга қайтиб тушганида ҳам ҳеч бир заҳа емайди.

Ўшанда, қизиқиб, бунинг сабабини сўраганман. У содда ва жайдари тилда шундай тушунтирган:

— Еримиз тоза, меҳмон...

Буни қарангки, ер ҳам инсон каби нафас олар экан. У ҳам биз сингари тоза ҳавони, тоза сувни, меҳрни, қадрни талаб қиларкан. Аммо оилавий пудрат бошлиғи Шариф Хўжамбердиев буни унутган кўринади. Йўқса, у "Ғалаба" ширкат хўжалиги балансида бўлган, экология хулосасини олмай илгари узоқ йиллар ерларни дорилайдиган самолёт қўнадиган химиявий ер майдонининг 13,0 гектарига ғалла экмасди. Бобур номидаги ширкат хўжалигида ҳам оилавий пудратчи С.Ҳасанов кимёвий моддалар билан заҳарланган 3,0 га ерни ижарага олиб ғалла экканлигини қандай баҳолаш керак?

Шунингдек, "Ўзбекистон" ширкат хўжалиги бошқарув раиси А.Шукуров ва бош зироатчи А.Исматов 2002 йил ғалла ҳосили учун қонунсиз равишда кимёвий моддалар билан заҳарланган 6,0 га. эски аэродром ерини ўзлаштириб, дон экишга тахт қилиб қўйганлиги аниқланди ва ушбу раҳбарлар қонун бузилишига йўл қўйганлиги учун туман прокуратураси томонидан расман огоҳлантирилди.

Бундан ташқари, тумандаги ширкат хўжаликларида ердан қонунсиз фойдаланиш сабаблари ўрганилиб чиқилганда шу нарса маълум бўлдики, айрим мутасадди раҳбарлар ижарага берилган ерлардан самарали фойдаланиш, ерларнинг унумдорлигини ошириш бўйича етарли назоратни ўрнатишмаган. Ноқонуний йўллар билан эгаллаб келинган ер майдонларни қайтариб олиш чоралари кўрилмасдан, бефарқлик ҳоллатлари пайдо бўлганлиги кечирилмас ҳолдир. 2001 йил давомида туман сув ва қишлоқ хўжалик бошқармаси, ер ресурслари бўлими томонидан фуқаролар томонидан ноқонуний эгаллаб олинган ерларни ўз вақтида қайтариб олиш ҳақида Денов туманлараро фуқаролик судига биронта ҳам даъво аризаси киритилмаганлиги ерга нисбатан хўжасизлик кайфиятининг илдиз отаётганлигидан дарак бермайдими?!.

Бу дунёда ҳамма нарсанинг ўлчови, тошу тарозиси бор. Тирикчилигимиз манбаи бўлган ер ҳам ўз ўлчовига эга. Шундай экан, ерни талон-тарож қилмасдан, унга инсоф ва диёнат билан ёндашиб, оқилона, қонун доирасида фойдалансак, мақсадга мувофиқ бўларди.

Эргаш МЕНГЛИЕВ,
ҳуқуқшунос

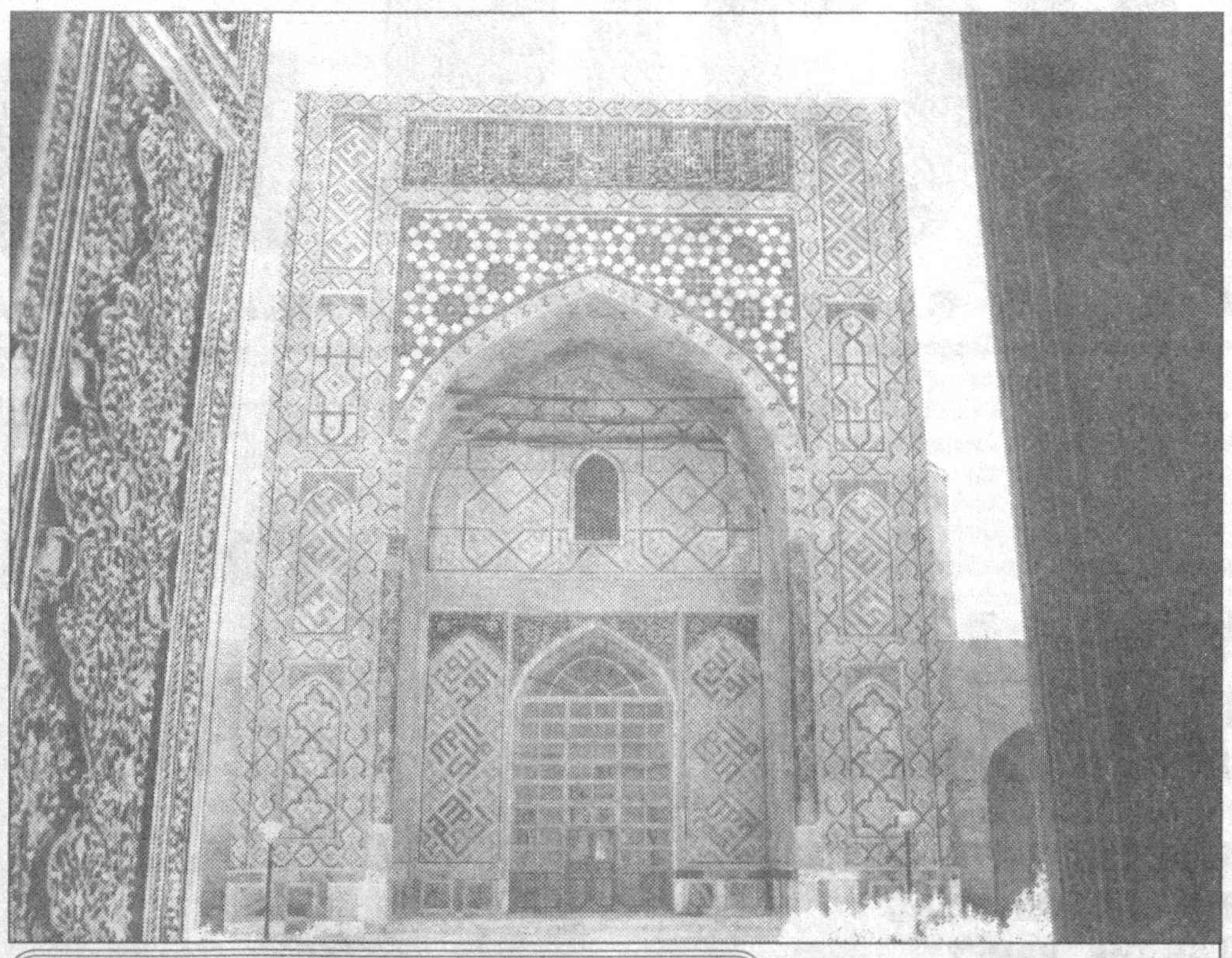

Оталар дейдики:

Ўз фарзандингизга касбу ҳунар ўргатинг. Ўз аҳволингизни дўстдушмандан сир тутинг. Сир айтилаётган жойда зинҳор тинглашга жазм қилманг.

* * *

Ўз юкингизни бировнинг елкасига ортманг. Фойдасиз дўстликдан йироқ бўлинг. Бадфеъл одам билан дўстлашманг. Ҳақ сўзни буюк деб билинг.

Митти маслаҳат

ЁЗУВЛАР ҚАНДАЙ ТИКЛАНАДИ?

Муайян сабабларга кўра (йўқотиб қўйиш, ўғирлатиш, ёнғин натижасида ёниб кетиш), фуқароларимиз ўзларига тегишли бўлган давлат рамзи туширилган гербли гувоҳномаларини (масалан, туғилиш, никоҳ тузилганлиги, ўлим, никоҳдан ажралганлик) йўқотиб қўйишганида тегишли фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш (ФХДЁ) идораларидан такрорий равишда ушбу гербли гувоҳномаларни олишлари мумкин. Мабодо, ушбу гербли гувоҳномаларни ёзишга асос бўлган тегишли далолатнома ёзувлари йўқолган ёки сақланмаган бўлса-чи? Бундай ҳолда, албатта ушбу далолатнома ёзуви қайта тикланмоғи лозим.

Хўш, бу қандай амалга оширилади?

"Оила" Кодексининг 230-моддаси, Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йилги 171-сонли қарори 1-иловаси билан тасдиқланган "Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш Қоидалари"нинг 138-бандига кўра, фуқаролик ҳолати далолатнома ёзувлари илгари ҳам шундай ёзув бўлганлигини тасдиқловчи етарли асослар бўлгандагина тикланади. Туғилиш, никоҳ тузиш, никоҳдан ажратиш ҳақидаги далолатнома ёзувлари бу ёзувлар кимга нисбатан тузилган бўлса, фақат шу шахсларнинг аризасига кўра тикланади.

16 ёшгача бўлган боланинг туғилиши ҳақидаги ёзув йўқолган бўлса, ёзув боланинг ота-онаси, васийси, ҳомийси, болалар муассасаси маъмуриятининг аризасига кўра тикланади.

Туғилганлик ҳақидаги далолатнома ёзувини тиклаш учун қуйидаги ҳужжатлар тақдим қилинади:

1. Ушбу ёзувни тиклаш ҳақида тегишли шаклда ариза;
2. Вилоят (шаҳар) ФХДЁ ҳужжатгоҳининг ариза берувчининг туғилган жойи бўйича далолатнома ёзуви йўқлиги ҳақидаги маълумотномаси;
3. Ота-онасининг паспортлари нусхалари;
4. Агар улар вафот этган бўлишса, уларнинг ўлими ҳақидаги далолатнома ёзувлари кўчирилади;
5. Никоҳ тузилганлиги ҳақида далолатнома (ота-онасининг ва ўзининг) ёзуви кўчирмаси;
6. Ота-оналарининг ҳужжатлари бўлмаганда ака-укалари, опа-сингилларининг туғилиш далолатнома ёзувлари кўчирмаси;
7. Аризачининг илтимосини асословчи бошқа ҳужжатлар.

Аризани қабул қилишда ФХДЁ органи ходими аризани ёлғон кўрсатма бермаслик ҳақида Маъмурий жавобгарлик Кодекси 230-моддаси тартибида огоҳлантиради.

Агарда тақдим қилинган ҳужжатларда йўқолган далолатнома ёзувини тиклашга асос етарли бўлса, бу ҳақда ФХДЁ органи мудири томонидан, аризани қаноатлантириш ҳақида хулоса тузилади ва шу асосда туғилиш гувоҳномаси берилади. Агар далиллар етарли бўлмаса, ФХДЁ органи мудири аризани рад қилиш ҳақида хулоса тузади ва хулосадан бир нусхани аризачига беради ҳамда судга мурожаат қилиш тартибини тушунтиради.

Суд мавжуд ёзма далиллар, агарда далиллар бўлмаганда гувоҳлар кўрсатмаларига асосан аризачининг аризасини қаноатлантириши мумкин.

Бундай ҳолда ФХДЁ органи томонидан суднинг ҳал қилув қарорига асосан йўқолган далолатнома ёзуви тикланиб, туғилиш гувоҳномаси берилади.

Никоҳ тузилганлиги ва никоҳдан ажралганлик ҳақидаги далолатнома ёзувлари ҳам юқоридаги ҳолатга ўхшаш тарзда тикланади. Фақат ФХДЁ органи томонидан тегишли ижобий хулоса тузилгач, никоҳ ёки никоҳдан ажралганлик ҳақидаги далолатнома ёзувининг дастлабки тартибли рақамларининг энг сўнггиси рақамида такрорий равишда "Т" ҳарфи ёзиб қўйилади ва никоҳ тузилганлиги ёки никоҳдан ажратиш ҳақида далолатнома ёзуви тузилиб, тегишли гувоҳномалар ёзиб берилади.

Далолатнома ёзувларини тиклаш ҳақидаги аризалар барча зарурий ҳужжатлар тақдим қилингач, 15 кун ичида кўриб чиқилиши зарур.

Т.ҚОРЁҒДИЕВ,
ҳуқуқшунос

Адлия тизими

АНДИЖОН

2001 йил давомида адлия ходимлари 28 миллиард 250 миллион 301 минг 36 сўмлик 29 минг 231 та ички хўжалик шартномаларини, шу жумладан, 28 миллиард 208 миллион 845 минг 359 сўмлик 26 минг 509 та пудрат, 1 миллиард 967 миллион 838 минг 880 сўмлик 2722 та ижара шартномаларни амалий ёрдам бериш йўли билан ўргандилар.

Текширишларда вилоят бўйича 498 миллион 253 минг 573 сўмлик 402 та ички хўжалик шартномаларининг нотўғри тузилганлиги аниқланди. Барча нотўғри тузилган ички хўжалик шартномалари қайтадан тузидирилди. Ҳуқуқий экспертизадан ўтказилган ички хўжалик шартномаларининг намунавий нусхалари туманларга тарқатилди.

2001 йил давомида вилоятда 3312 та фермер хўжаликлари, 1315 та деҳқон хўжаликлари, 10 минг 14 нафар ижарачилар, 43 минг 710 нафар оила пудратчилари фаолият кўрсатди. Шу давр мобайнида хўжалик юритувчи субъектлар томонидан 69 нафар фермерга турли хўжалик юритувчи субъектлардан 72 миллион 405 минг 965 сўм ундириш тўғрисидаги даъво аризалари фуқаролик ишлари бўйича судлар ҳамда вилоят хўжалик судига юборилди.

2001 йилда вилоятнинг 14 та туманида фаолият кўрсатаётган 192 та ширкат хўжаликларининг барча шартномалари ўрганиб чиқилиб, уларга амалий ёрдам кўрсатилди. Ширкат хўжаликларида тузилган 74 миллиард 782 миллион 174 минг 34 сўмлик 8090 та ташқи шартномалар, шу жумладан, 51 миллиард 760 миллион 316 минг 651 сўмлик 2818 та контрактация шартномалари ўрганилди. Адлия ходимлари 17 миллиард 124 миллион 690 минг 12 сўмлик 923 та контрактация шартномаларини тузишда бевосита қатнашдилар.

Муддатида бажарилмаган шартномаларнинг 747 таси бўйича 102 миллион 541 минг 118 сўмлик даъво аризалар туманлараро фуқаролик ишлари бўйича судлар ва вилоят хўжалик судига киритилди. Шу жумладан, 30 миллион 135 минг 153 сўмлик 678 та даъво ариза оила пудратчиси ва хусусий тадбиркорларнинг ҳуқуқини ҳимоя қилиб киритилди.

БАНК КЎМАГИ БИЛАН

Юртимизда фаолият юритаётган қўшма корхоналар фаолиятини банкларсиз тасаввур этиш қийин. Қўшма корхоналарнинг ташкил этилишидан тортиб, унинг фаолияти ва истиқболини белгилашда банкларнинг хизмати улкан.

— Тўғри, айни пайтда юртимизда банкларнинг сони кун-сайин ортиб бормоқда. Лекин гап уларнинг кўплигида эмас, мижозларга кўрсатиладиган хизматнинг сифатида, — дейди "Қоракўлтекс" Ўзбекистон-Америка қўшма корхонаси директори Меҳриддин МАНСУРОВ. — Биз қўшма корхонани ташкил қилиш мақсадида Бухородаги "Асакабанк" билан "Миллий банк" раҳбариятига ўзимиз ишлаб чиққан бизнес режамизни тақдим этдик. Тўғрисини айтсам, ўша пайтда биз "Асакабанк" билан ҳамкорликда иш бошлаб, хато қилмаган эканмиз.

"Қоракўлтекс" Ўзбекистон-Америка қўшма корхонаси 2001 йилнинг 24 мартидан фаолият юрита бошлаган. Қўшма корхонанинг ташкил топиши ва уни чет эл дастгоҳлари билан жиҳозлашда яқиндан ёрдам берган "Асакабанк" хизматини алоҳида таъкидлаш жоиз. Ушбу банкнинг ёрдами билан қўшма корхона учун Европа тараққиёт банки керакли миқдорда кредит маблағи ажратди.

Қўшма корхона бу пулга хориждан янги дастгоҳлар сотиб олди. Шу боис тез фурсатда корхона маҳсулотлари ички ва ташқи бозорларда ўз харидорларини топишга улгурди. 3800 тонна пахта хомашёсидан 4 хил турдаги калава ип ишлаб чиқаришга мўлжалланган ушбу қўшма корхона айни пайтда ўз маҳсулотларини Германия, Швейцария ва Россия сингари хорижий мамлакатларга экспорт қилмоқда. Шу туфайли у бир йил мобайнида 700 млн. сўм соф фойда олди.

Ҳозирда фаолиятини корхона янада кенгайтириш, тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш ва шу ернинг ўзида бўяш цехини ташкил этиш режалари ишлаб чиқилмоқда. Мазкур режаларни амалга оширишда яна банк кўмагига таянилиши шубҳасиз.

Баҳодир ФАЙЗИЕВ,
журналист

ҲАРБИЙ ҲУҚУҚШУНОСЛИК ИСТИҚБОЛЛАРИ

(Боши биринчи бетда)

Юқорида қайд этиб ўтилган бундай кенг қамровли ислоҳотлар мамлакат ҳарбий прокуратураси тимсолида миллий ҳарбий ҳуқуқшунослигимиз учун истиқболли шароит яратди. Ҳарбий прокуратуранинг кўплаб халқаро ташкилот ва хорижий давлатларнинг ҳарбий прокуратура тизими билан ҳамкорликни йўлга қўйгани фикримиз далилидир. Зеро, мамлакатимиз ҳарбий прокуратура хизматчиларининг АҚШ, Филиппин, Швейцария каби хорижий давлатлар ва юртимизда ўтказилган ҳарбий ҳуқуқшуносликка бағишланган нуфузли халқаро анжуманларда фаол иштирок этиши манфаатли алоқаларни мустаҳкамлаш баробарида янги иш тажрибаси ва услубларини вужудга келтираяпти.

Энг муҳими эса, ҳарбий прокуратура органлари мамлакат мудофаа қудрати, ҳудудий яхлитлиги, сарҳадлари даҳлсизлиги, қўшинларнинг жанговор шайлигини таъминлаш, ҳарбий интизомни мустаҳкамлаш, ҳарбий хизматчилар ва уларнинг оила аъзоларини ижтимоий муҳофаза этиш каби устувор йўналишларда салмоқли ютуқларни қўлга киритди. Ҳарбий прокуратура органлари фаолиятининг самарадорлиги ва иш кўрсаткичлари ортиб, Қуролли Кучларда қонунчиликка қатъий амал қилиш, жиноятчиликнинг олдини олиш, фош этиш ва тергов қилиш, ҳарбий қисмлар, корхона, муассаса ва ташкилотларга етказилган мулкий зарарларни ундириш борасида ижобий тажрибалар тўпланди. Мисол учун айтадиган бўлсак, 1999-2000 ва 2001 йилларда ҳарбий қисмларда ўтказилган текширувлар, қонунбузарликларни бартараф қилиш юзасидан киритилган тақдимномалар, ноқонуний ҳужжатларга киритилган протестлар, ҳарбий мансабдор шахсларни интизомий ва моддий жавобгарликка тортиш, жиддий қонунбузарликлар юзасидан жиноят ишларини қўзғатиш, прокурорлик текширувларида давлатга етказилган зарарларни аниқлаш бўйича ўз самарасини берди. Шунингдек, ўтказилган ислоҳотлар ҳарбий прокуратура органлари томонидан Қуролли Кучларда жиноятчиликка қарши курашни кучайтириш, қўшинларда профилактик ишларни такомиллаштириш борасида ҳам ижобий натижаларга эришиш имконини берди.

Ҳаммага аёнки, 1999-2000 йилларда Сурхондарё вилоятининг Сариосиё ва Узун, Тошкент вилоятининг Янгиобод ва Бўстонлиқ туманларида Қуролли Кучларимиз халқимиз тинчлиги ҳамда фаровонлигига тажовуз қилган халқаро террорчи гуруҳларни тўлиқ яксон қилиб, ўзининг амалда нималарга қодир эканлигини намоён этди. Ана шу ҳарбий ҳаракатлар вақтида Сариосиё ва Бўстонлиқ туманларида ҳарбий прокуратуранинг сайёр штаблари тузилди. Тажрибали прокурор-тергов ходимлардан иборат ушбу штаблар қўшинларда мунтазам ҳарбий назорат ўрнатди. Шунингдек, улар бевосита жанговар ҳаракатлар жараёнида жиноят-процессуал қонун талабига кўра жанговор тўқнашув жойларини, террорчиларнинг бошпаналарини, улардан тортиб олинган курол-аслаҳа, ўқ-дори ва бошқа буюмларни, жиноятчиларнинг нарсаларини кўздан кечириш, ҳужжатлаштириш каби кўпдан-кўп кечиктириб бўлмайдиган тергов ҳаракатларнинг ўтказилишини таъминлади.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак, ҳарбий ҳуқуқшунослигимиз истиқболлари кенг ва порлоқ. Шу билан бирга Қуролли Кучлар тизимини замон талаблари даражасига кўтариш, ҳарбий ҳуқуқшунослик салоҳиятини ошириш, аскар ва зобитларни миллий истиқлол ғояси руҳида тарбиялаш, уларда қонунлар ва ҳарбий Низомларга чуқур ҳурмат ҳиссини шакллантириш ҳарбий прокуратура ходимлари зиммасига улкан масъулиятли вазифаларни юклайди. Шуни ишонч билан айтиш жоизки, ҳарбий прокуратура ходимлари ўзларининг халқимиз олдидаги бурчини шараф билан бажараверади. Зеро, бунинг учун зарур бўлган барча хусусиятлар улар тимсолида тўла мужассамдир. Ўтган қисқа фурсатда қўлга киритилган ижобий натижалар шундай хулосага келишимизга асос бўлади.

КРЕДИТ ОЛИШ ОСОНМИ?

Сурхондарё вилояти, Бойсун туман Чорчинор қишлоғида яшовчи Хайрулло Соҳибовнинг таҳририятга йўллаган шикоят хатида шундай ёзади:

"...Мен туман ҳокимининг 2000 йил 26 декабрдаги 951-сонли қарори билан юридик шахс мақомига эга бўлган деҳқон хўжалиги бошлиғи сифатида ҳокимликдан рўйхатдан ўтиб, 165-сонли гувоҳнома олганман. Ўтган йили якка тартибда чорвачиликни йўлга қўйиш учун Бойсун туман "Пахтабанк"ига бир миллион сўм кредит сўраб, барча зарур ҳужжатларни топширганман. Анча оворагарчиликдан сўнг банк бошлиғи М.Аҳмедов менга "Агар пахта банкдан 100 минг сўмлик акция сотиб олсангиз, сиз акционер сифатида бизга аъзо бўласиз ва кредит олишингиз осонроқ бўлади", деди. Мен ана шу ваъдаларга учиб, қариндошларимдан қарз кўтарганимча, 100 минг сўмга акция олдим. Орадан мана қарийб бир йил ўтаяптики, кредитдан дарак йўқ, ўртада 100 минг сўмга куйдим. Қарз олган қариндошларим эса ҳар куни уйимга келиб пулни қайтариб беришни сўрайди. Банк эса акциямни қайтариб олмаяпти..."

Ушбу шикоят хати юзасидан вилоят «Пахтабанк» бошқарувчисининг муовини Саъдулла Жўраевга учрашдик. У киши мактубдаги талабни ўқиб бўлгач:

— Бу масалани ўрганиб чиқамиз, агар шикоят хатидаги гаплар тўғри бўлса, акциянинг пулини қайтариб берамиз, — деб ваъда қилди. Эртаси куни муовин С.Жўраев билан телефон орқали боғландик. У киши бизнинг гувоҳлигимизда Бойсун туман «Пахтабанк» бошқарувчиси Музаффар Аҳмедовга масалани 2 кун ичида ижобий ҳал этишни тайинлади. Аммо орадан беш кун ўтса-да, натижадан дарак йўқ. Ҳатто банк бошқарувчиси шикоят ёзган Хайрулла Соҳибовни йўқлаб ҳам, излаб ҳам кўрмади...

Юқоридаги шикоят хати бизни тоғли туманда тадбиркорлар банк орқали қандай қўллаб-қувватланаётганлиги чуқурроқ ўрганишга даъват этди. Туманда атиги иккита-Халқ банки ва "Пахтабанк"инининг бўлимлари мавжуд, холос. Рақобат бўлмаган жойда табиийки, тараққиёт ҳам бўлмайди. Аслида тоғликлар туркум халқлар бўлишади. Шу сабаб қишлоқ одамлари бир-бирини яхши билади, танийди. Аммо бундан салкам бир йил олдин туман "Пахтабанк" бошқарувчиси вазифасида ишлаган Шерали Қиличев кредит тақсимлашда таниш-билишчиликка йўл қўйганлиги сабабли берилган қарзлар ўз вақтида қайтарилмаяпти. Масалан, собиқ банк бошқарувчиси Ш.Қиличев негадир Шеробод туманидаги "Жаҳонгир" хусусий фермасига уч миллион сўмлик кредит ажратишга рухсат берган. Кредитни қайтариш муддати ўтган йилнинг декабрь ойида тугади. 3 миллион сўмлик кредитнинг эса ҳали бор-йўғи ярими қайтди, холос. Ана шундай таниш-билишчилик, қарзни қайтариш қобилияти пухта ўрганилмасдан кредитларни тарқатиш эса банк фаолиятига жиддий таъсир кўрсатаётганлиги сир эмас. Ш.Қиличевдан кейин банк бошқарувчиси вазифасига тайинланган янги раҳбар М.Аҳмедов ҳам кредитларни тарқатишда собиқ ҳамкасбининг "тажрибасини кенг кўлам"да давом эттирди.

— Банкнинг ҳисоб рақамлари ҳафталаб ёпиб қўйилади, — дейди тумандаги савдо корхоналарининг раҳбарлари. — Шу сабаб пулларни керакли жойларга ўтказолмаймиз. Иш соатларимизнинг кўп миқдори банкда оворагарчилик билан ўтади. Банк ҳисоб рақамининг ой охири ва бошида ёпиб қўйилганлигидан аҳолига ажратилган мой, ун, шакар маҳсулотларига пул ўтказолмай фондларимиз куйиб кетмоқда. Туманда эса бошқа банкнинг ўзи йўқ...

Бундай жиддий нуқсонларнинг барчасидан вилоят "Пахтабанк" раҳбарлари бохабар. Аммо улар ишни ўнглаш, мавжуд муаммоларни бартараф этиш борасида жиддий чоралар кўришга шошилмаётганини қандай баҳолаш керак? Бундай совуққонлик эса тоғлик туманда тадбиркорликни ривожлантиришга жиддий таъсир кўрсатмоқда. Банкдан кредит олиш нияти билан анчагина маблағ сарфлаб, ҳужжатлар топширган ишбилармон тадбиркору фермерлар қарз ололмай сарсон-саргардон бўлишяпти.

Шуни ҳисобга олган вилоят "Асакабанк" раҳбарияти туманда бўлим очиш чораларини кўрди. Алоҳида бино, компютерлар ўрнатилди. Фақат марказдаги шу банк раҳбариятининг рухсати қолган. Мабодо тоғли туманда бундай рақобатбардош банк очилса, бойсунлик ишбилармонларнинг оворагарчилиги барҳам топиб, хайрли иш амалга ошган бўларди.

Собир ЁДИКОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

МАСЪУЛИЯТСИЗЛИК

"Қашқадарёсувқурилиш" очиқ акциядорлик жамиятига қарашли корхоналарнинг жамият таркибидан чиқиб кетишига сабаб бўлмоқда

Истиқлол йилларида Қашқадарё вилояти катта қурилиш майдонига айланди. Бу ерда амалга оширилган улкан бунёдкорлик ишларининг сони ва салмоғи тобора ортиб бормоқда. Бу борада илгариги трест, бирлашма ва кўчма колонналар ўрнида ташкил этилган очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятларининг хизматини алоҳида таъкидлаш жоиз.

Вилоятда илгари фаолият кўрсатган собиқ "Қашқадарёсувқурилиш" трестининг воҳа қишлоқ хўжалигида муҳим аҳамиятга эга бўлган сув иншоотлари қуришда амалга оширган ишларини кўпчилик яхши билади. Бир вақтлар вилоят туманларида ушбу трестнинг ўнлаб ташкилотлари мавжуд бўлиб, улар трест раҳбарлиги остида иш юритган. Жамиятимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотлар туфайли ушбу трестга қарашли мулклар хусусийлаштирилиб, унинг негизида очиқ акциядорлик жамияти ташкил этилди ва унга қарашли меҳнат жамоалари алоҳида юридик шахс мақомига эга бўлган ҳиссадорлар сифатида жамият таркибига киритилди. Лекин орадан кўп ўтмай "Қашқадарёсувқурилиш" очиқ акциядорлик жамиятига қарашли айрим меҳнат жамоалари жамият раҳбарларининг иш усулидан норози бўлиб, суд қарори билан бирин-кетин жамият таркибидан чиқиб кетмоқда. Хўш, бунинг боиси нима? Нега "Қашқадарёсувқурилиш" очиқ акциядорлик жамияти бошқаруви билан унга қарашли меҳнат жамоалари ўртасида келишмовчиликлар келиб чиқди?

Бу каби саволларга жавоб топиш учун далилларга мурожаат этамиз.

"Қашқадарёсувқурилиш" очиқ акциядорлик жамияти Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 17 декабр 525-сонли қарори, собиқ трест бошқарувининг 2000 йил 6 июл 381-сонли мурожаат хати, Давлат мулк қўмитаси вилоят ҳудудий бошқармасининг хусусийлаштириш режаси ва шу бошқарманинг 1999 йил 29 июн 495 ҳамда 2000 йил 19 июл 509-сонли буйруқлари асосида ташкил этилиб, унга 2000 йил 20 июнда мулк ҳуқуқини тасдиқловчи 6045-сонли Давлат ордери берилган. Ушбу хусусийлаштириш ҳужжатларига асосан жамият таркибига трест девонидан ташқари юридик шахс мақомига эга бўлган 5 та шўъба корхоналари киритилиб, уларнинг Низом жамғармаси 86500 минг сўмга баҳоланиб, улар ўртасидаги ўзаро муносабатлар амалдаги қонун ҳужжатлари асосида тартибга солинишини белгилаб қўйилди. Лекин орадан 6 ой ўтар-ўтмас жамият билан унга қарашли шўъба корхоналари ўртасида бир қанча келишмовчиликлар келиб чиқиб, айрим шўъба корхоналари жамият таркибидан чиқиш ҳаракатига тушиб қолди. Масалан, 2001 йил апрел ойининг бошларида мазкур жамиятга қарашли Қарши хўжалик ҳисобидаги қурилиш участкаси ва Китоб кўчма механизациялашган колонна шўъба корхоналари вилоят хўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, уларни "Қашқадарёсувқурилиш" очиқ акциядорлик жамияти таркибидан чиқариб, мустақил хўжалик юритувчи субъектга айлантиришни сўради. Одатда бундай даъволарнинг ортида кўп кишилик меҳнат жамоаларининг манфаати ётиши ва шу туфайли улар ўта муҳим аҳамиятга эга эканини ҳисобга олиб, вилоят хўжалик суди бу ишни алоҳида эътибор билан кўриб чиқиб, даъволарни қаноатлантириш тўғрисида қарор қабул қилди ва у яқинда Олий хўжалик суди кассация ҳайъатида тасдиқланди. Бошқа ҳиссадорлик жамиятлари бошқаруви фаолиятида бундай хато-камчиликлар такрорланмаслиги ва келишмовчиликлар келиб чиқмаслиги учун ана шу масалага батафсил тўхталишни лозим топдик.

Энг аввало шуни таъкидлаш керакки, вилоят ва республика хўжалик судлари жамоалар ўртасидаги ушбу келишмовчилик ва ихтилофлар "Қашқадарёсувқурилиш" акциядорлик жамияти бошқаруви, хусусан, унинг бошлиғи Ўктам Шоймардоновнинг эскича маъмурий буйруқбозлик усулида ҳаракат қилиши ва қонун талабларини бажармаслиги туфайли келиб чиққанлигини аниқлади. Жумладан, суд жараёнида **"Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"**ги Қонун талаблари мазкур жамият фаолиятида узлуксиз равишда бузилиб келингани исботланди. Ана шу қонун талабига мувофиқ давлат корхонаси ҳиссадорлик жамиятига айлантирилгандан сўнг ҳиссадорлар (ёки вакиллар)нинг умумий мажлиси ўтказилиб, унда ташкилий масалалар ҳал этилиши, яъни жамият Низоми тасдиқланиши, кузатув кенгаши ва бошқарув органлари сайланиши лозим эди. Жамият раҳбарлари эса амалда ана шундай мажлис ўтказилгани тўғрисидаги ҳужжатларни судга тақдим этишолмади.

Маълумки, ҳар бир акциядорлик жамиятининг Низоми мазкур жамоа учун асосий ҳужжат (паспорт) ҳисобланиб, унда жамият фаолиятининг ташкилий ва ҳуқуқий жиҳатлари кўрсатиб ўтилади. Шу боис жамият ўз фаолиятини Низом қабул қилишдан бошлаши зарур. "Қашқадарёсувқурилиш" жамиятининг Низомида мазкур ҳужжат акциядорларнинг 2000 йил 10 августда ўтказилган мажлисининг 2-сонли қарори билан тасдиқлангани ёзилган бўлсада, жамиятда ушбу мажлисга оид ҳужжатлар йўқ экани аниқланди. Шунингдек, собиқ трест бошлиғи У.Шоймардонов барча ҳужжатларни "жамият раиси" сифатида имзолаётганлиги ҳам ноқонуний экани, яъни жамият бошқарув кенгашини ташкил этиш тўғрисида мажлис ўтказилмагани, жамият акциядорлари уни раисликка сайламагани маълум бўлди. Натижада жамият бошқарув раҳбарларининг эътиборсизлиги ва қонун талабларига риоя қилмаганлиги туфайли акциялар чиқарилмаган, ҳиссадорларнинг кўплаб қонуний ҳуқуқлари поймол этилган, акциядорлар йиғилишлари ўтказилмаган, кузатув кенгаши сайланмаган.

— Собиқ трест ўрнида ташкил этилган ушбу жамиятдан чиқиш тўғрисида судга ариза ёзишимизнинг сабаби бор, дейди суд мажлисида Қарши хўжалик ҳисобидаги қурилиш участкаси шўъба корхонаси бошлиғи Баҳодир Хушвақтов. — Жамоамиз кеча-ю кундуз ишлагани билан биз бажарган ишларнинг пули жамият бошқарувининг буйруғига кўра улар ҳисобига тушади, ишчиларимиз вақтида ойлик маошини ололмайди, ишлаган-ишламаган баббаробар. Жамият бизга ёрдам бериш, буюртмачилар ва қурилиш материаллари топиш, муаммоларимизни ҳал этиш ўрнига нуқул ишимизга тўсқинлик қилмоқда. Шунинг учун бундай юқори ташкилотнинг бизга кераги йўқ, деб ҳисоблаймиз.

— Жамиятда ғайриқонуний равишда ўрнатилган тартибга кўра ўзимиз ишлаб топган маблағга ўзимиз эгалик қилолмаймиз,— дейди Китоб механизациялашган кўчма колонна шўъба корхонаси бошлиғи Собир Шарипов. — Ёқилғи, материал ёки иш ҳақи учун пул керак бўлса, Китобдан Қаршига бир неча марта келиб, арзимаган маблағ олиш учун ҳам жамият бошлиғига қайта-қайта илтимос қилишимиз керак. Шунда ҳам у бизнинг аҳволимизни кўпинча ҳисобга олмайди ва ўзини билганини қилиб, маблағни биз айтган жойга ўтказмайди. Бу аҳволда қандай ишлаш мумкин?

Даъвогарларнинг бу каби эътирозларининг аксарияти суд жараёнида ўз исботини топди. Ҳақиқатдан ҳам жамият раҳбарларининг шўъба корхоналари қонуний манфаатларини ҳисобга олмасдан жорий қилган тартиб ва иш юритиш усули тегишли қонун талабларига мос келмаслиги аниқланди.

Акциядорлик жамияти раҳбарлари томонидан йўл қўйилган бундай камчиликлар меҳнат жамоаларининг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларига путур етказди, бу ҳақда уларнинг жамият раҳбарларига қилган бир неча мурожаатлари кўриб чиқилмасдан оқибатсиз қолдирилади. Шундан кейин Қарши ва Китоб туманларидаги шўъба корхоналари меҳнат жамоалари 2000 йил декабрнинг охирида умумий мажлис ўтказиб, жамият таркибидан чиқиш тўғрисида қарор қабул қилишди ва қарорнинг нусхаларини жамиятга бериб, бу масалада жамият умумий мажлисини чақиришни сўрашди. Лекин шўъба корхоналарнинг ушбу талаби раҳбарни заррача безовта қилмади, натижада улар уни эътиборсиз қолдириб, белгиланган тартибда кўриб чиқмади.

Вилоят хўжалик суди шўъба корхоналарининг ушбу даъволарини кўриб чиқишда суд мажлисида қатнашган Давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш вилоят ҳудудий бошқармаси мутахассисларининг фикрини эшитиб, улардан ёзма хулоса олди. Ушбу хулосада жумладан шундай дейилади: "Бошқарма томонидан 2001 йил 8 январ 01/1-08 ва 14 феврал S-108-рақамли хатлар билан "Қашқадарёсувқурилиш" очиқ акциядорлик жамият бошқарув раисига мазкур корхоналарнинг аризалари (йиғилиш қарорлари)ни **"Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"**ги Қонуннинг 72-моддаси 7-бандига асосан кузатув кенгаши томонидан 10 кун ичида кўриб чиқиб, уларга тегишли жавоб берилиши лозимлиги тўғрисида хат юборган. Лекин акциядорлик жамияти томонидан мазкур аризалар ҳозиргача кўриб чиқилмасдан, асоссиз пайсалга солинмоқда. Ушбу билан акциядорларнинг ҳақ-ҳуқуқлари поймол бўлмоқда ёки Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 18 июндаги 366-сонли қарори ҳамда **"Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"**ги Қонунининг 72, 90, 99-моддалари бузилмоқда. Бошқарма мазкур корхоналарни Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 18 июлдаги 366-сонли қарори билан тасдиқланган **"Объектларни хўжалик жамиятлари ва ширкатлари таркибидан чиқариш таркиби тўғрисида"**ги Низоми ва акциядорликка тегишли қонуннинг 72, 90, 99-моддаларига асосан акциядорлик жамияти таркибидан мустақил жамият бўлиб чиқишга қаршилик қилишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ, деб ҳисоблайди.

Бошқарма бошлиғи: С.Раҳмонов".

Соҳа мутахассисларининг ушбу хатида мазкур низони ҳал этиш бўйича етарли хулосалар берилган бўлиб, унга қўшимча изоҳ бериш ортиқча ҳисобланади. Фақат шуни таъкидлаш жоизки, жамият бошқарув раиси У.Шоймардонов ушбу низони суд мажлисида кўриш жараёнида ҳам масъулиятсизликка йўл қўйди, яъни ушбу масала бўйича унинг фикрини эшитиш учун суд мажлиси бир неча бор қолдирилишига қарамасдан, турли баҳоналар билан судга келмади ва шундан кейин суд ҳайъати ушбу масалани сайёр суд мажлисида мазкур жамиятга бориб кўрганида ҳам у судга қатнашмади, низо бўйича фикр билдирмади. Унинг жамият бошқарувидаги бу масъулиятсизлиги эътиборсиз қолмади, албатта. У жамият бошқарувидан четлаштирилиб, ўрнига бошқа киши сайланди. Эндиги вазифа жамият бошқарувида йўл қўйилган хато ва камчиликлардан тўғри хулоса чиқариб, жамиятни қонун ва ҳозирги талаблар даражасида бошқариш керак. Акс ҳолда бошқа шўъба корхоналари ҳам жамият таркибидан чиқиб кетиши мумкин.

Мирза ТУРСУНОВ,
Қашқадарё вилоят хўжалик суди раисининг ўринбосари

Ҳуқуқий маърифат

ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ҲИМОЯСИ

ҚОНУНЧИЛИГИМИЗДАГИ ИСЛОҲОТЛАР МОҲИЯТИГА БИР НАЗАР

Мамлакатимизда инсон манфаати давлат ва жамият манфаатларидан устун ҳисобланади. **"Жиноий жазоларни либераллаштириш муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал Кодекслари ҳамда Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодексига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"**ги Қонун ҳам бу борада қўйилган дадил қадамлардан бири бўлди. Ушбу қонунга биноан Жиноят-процессуал Кодексини либераллаштириш бўйича 21 та моддага ўзгартириш ва қўшимчалар ҳамда алоҳида тоифадаги жиноят ишларини юритиш бўлимига янги **"Ярашув тўғрисидаги ишлар бўйича иш юритиш"** тўғрисидаги 62-боб киритилди.

Бу ҳол: жиноят процесси иштирокчилари — айбланувчи, жабрланувчи ва гумон қилинувчининг ҳуқуқларини анча кенгайтирди. Жумладан, айбланувчининг жиноят процесси давомидаги ҳуқуқлари 16 тага, гумон қилинувчининг ҳуқуқлари 11 тага, жабрланувчининг ҳуқуқлари эса 12 тага ошди. Шунингдек, жиноят ишини юритишда масъул бўлган шахс — терговчининг ваколати оширилди, яъни ЖПКнинг 36-моддасида терговчи тугалланган ишни қўшимча терговга қайтариш ҳақидаги прокурорнинг кўрсатмаларига рози бўлмаса, ўз эътирозларини ёзма равишда юқори турган прокурорга тақдим этишга ҳақли эканлиги белгиланди. Бу ўринда "тугалланган" деган сўз ЖПКнинг 83-84-моддаларида белгиланган масалаларни ўз ичига мазмунан қамраб олади, яъни шахсни реабилитация қилиш ёки айблилик тўғрисидаги масалани ҳал қилмай жиноят ишини тугатиш маъносини ифодалайди. Бундай ҳолатни ЖПКнинг 373-моддасида ҳам кўриш мумкин. Чунки айнан шу моддада жиноят ишини тугатиш бўйича прокурор билан терговчининг мунозарага киришуви қайд этилган.

Қамоқ эҳтиёт чорасини қўллаш шартларининг ўзгарганлиги ҳам инсонпарварлик тамойилларига тўла мос келади. Бундан буён эҳтиёт чораси сифатида қамоққа олиш Жиноят Кодексида уч йилдан ортиқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо назарда тутилган қасддан содир этилган жиноятлар ҳамда эҳтиётсизлик оқибатида содир этилиб, бунинг учун Жиноят Кодексида беш йилдан ортиқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо назарда тутилган жиноятларга доир ишлар бўйича қўлланилади.

Алоҳида ҳолларда мазкур эҳтиёт чораси уч йилдан ортиқ бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо назарда тутилган қасддан содир этилган жиноятларга доир, шунингдек, эҳтиётсизлик оқибатида содир этилиб, бунинг учун беш йилдан ортиқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо назарда тутилган жиноятларга доир ишлар бўйича қўлланилиши ҳам мумкин.

Агар айбланувчи вояга етмаган шахс бўлса, унга нисбатан эҳтиёт чораси сифатида қамоққа олиш беш йилдан ортиқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш тайинланиши мумкин бўлган қасддан жиноят содир этганликда айб эълон қилинган ҳамда айбланувчининг муносиб хулқ-атвори бўлишини бошқа турдаги эҳтиёт чораси таъминлай олмаган ҳолларда қўлланилади.

Шунингдек, дастлабки терговда айланувчини қамоқда ушлаб туриш муддати уч ой деб белгиланди. Терговни тамомлашнинг имкони бўлмаган ҳолларда ва эҳтиёт чорасини ўзгартириш учун асослар бўлмаган тақдирда тегишлича Қорақалпоғистон Республикаси прокурори, вилоятлар ва Тошкент шаҳар прокурори ҳамда унга тенглаштирилган прокурор томонидан бу муддат беш ойгача узайтирилиши мумкин.

Қамоқда сақлаш муддатини етти ойгача узайтириш фақат Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ўринбосари томонидан, тўққиз ойгача узайтириш Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори томонидан амалга оширилади. Алоҳида ҳолларда, тергов қилинаётган ишнинг ўта мураккаблигини инобатга олиб, оғир ҳамда ўта оғир жиноятлар содир этганликда айбланаётган шахсларга нисбатан қамоқда сақлаш муддати Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори томонидан бир йилгача узайтирилиши мумкин. Бу муддатни яна узайтиришга йўл қўйилмайди.

Бизнингча, дастлабки тергов муддатини уч ой деб белгиланиши терговчига имкониятдан кўра кўпроқ масъулиятни юзага келтиради, чунки жиноят ишини қўзғатиш билан айбланувчини фош этиш ва ҳақиқатни тўла рўёбга чиқариш қанчалик тезкорлик билан амалга оширилса, ишнинг натижаси ҳам шунчалик самарали бўлади.

Мазкур қонун бўйича биринчи марта судлар фаолияти учун муддат белгиланди. Бунга кўра, жиноят ишини судга тайинлаш тўғрисида судьянинг қарори чиқиши билан етти суткада суд мажлиси белгиланиши ва икки ой давомида иш мазмунан кўриб, ҳал қилиниши лозим. Бу муддатни Тошкент шаҳар, вилоятлар ва Қорақалпоғистон Республикасининг жиноят ишлари бўйича Олий Суди тўрт ойгача, Республика Олий суди раисининг ўринбосари беш ойгача ва Олий суднинг раиси олти ойгача узайтириши мумкин. Шу ўринда бир мулоҳазани айтиб ўтсак. Бизнингча, жиноят процессидаги жиноят ишини судга тайёрлаш ва айбланувини судга бериш жараёни янгидан ишлаб чиқилиши керак. Бунга кўра судья томонидан айбланувчини якка тартибда судга бериш ва бошқарув мажлиси томонидан бу масалани ҳал қилиш қайта тикланиши лозим. Чунки судларда ишларни кўриш муддатининг жорий қилиниши ишни дастлабки терговга қайтариш ёки жиноят ишини тугатиш учун асослар бўлганда, жиноят ишини сансалор бўлишига янада қўл келади. Жиноят-процессуал Кодексининг 401-моддасига биноан бу масала жиноят ишини судга тайёрлаш босқичида эмас, балки суд мажлисида ҳал қилинади. Бизнингча, бошқарув мажлисини қайта тиклаб, унга жиноят ишини дастлабки терговга қайтариш, дастлабки терговни тугатиш ваколатлари берилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Агар жиноят ишини судга тайёрлаётган судья ишни суд мажлисида кўрилиши учун асослар етарли эмас деб топса, айблов хулосасига эътирози бўлса, унга ушбу масалаларни ҳал қилишни бошқарув мажлисидан сўраш ваколати берилса, аввало, судларимиз камчиқим ва ишни тез муддатда ҳал қилиш имкониятига эга бўлади, иккинчидан, процесс иштирокчиларининг ҳақ-ҳуқуқлари ўз вақтида таъминланади.

Кези келганда шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, ярашув тўғрисидаги ишлар бўйича Жиноят-процессуал Кодексига 62-бобнинг киритилиши инсон ҳақ-ҳуқуқлари ва шаънини шарқона усуллар билан ҳимоя қилиш имкониятини яратади, дейиш мумкин. Жабрланувчи биринчи маротаба жиноятдан кўрган моддий, маънавий ва жисмоний зарарларини қопланди деб ҳисоблаб, 26 турдаги жиноят бўйича судланувчининг узрини қабул қилиш имкониятига эга бўлади. Бунинг учун гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи ўз айбига тўла иқрор бўлиши; етказилган моддий, жисмоний ва маънавий зарарлар тўла қопланиши; жабрланувчи гумон қилинувчи, айбланувчи ва судланувчини кечириши; жабрланувчининг кечириши, гумон қилинувчи, айбланувчи ва судланувчининг иқрорлиги ихтиёрий равишда бўлиб, ҳеч қандай тазйиқ бўлмаслиги; ярашувчиликда гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи илгари судланмаган, биринчи маротаба Жиноят Кодексининг 66 (1) – моддасида белгиланган жиноятлардан бирини содир қилган бўлиши керак.

Ярашув жараёни қўзғатилган жиноятлар ишлари бўйича амалга оширилиб, судья маслаҳатхонага киргунга қадар ҳал қилинади.

Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизда қонун ижодкорлиги жараёни умуминсоний тамойиллар ҳамда миллий замин негизига таянилган ҳолда давом эттирилмоқда. Жумладан, жиноят процессуал қонунчиликда амалга оширилаётган кенг қамровли ислоҳотлар бунинг далилидир.

Зумрад ИНОҒОМЖОНОВА,
ТДЮИ кафедра мудири

Оталар дейдики:

Мутакаббур одамдан қўрқинг. Давлатмандлардан гина қилманг. Ҳеч кимга, хоҳ эркак бўлсин, хоҳ аёл бўлсин зулм қилманг.

* * *

Илмли кишиларни улуғланг. Ўқиш-ўрганишдан ор қилганларни ҳақиқий одам сафига қўшманг. Тансиқаликни тилни тийишда деб билинг. Ростгўй бўлинг ва номаъқул сўз сўзламанг.

Баҳорнинг илк даракчилари

"ПАРВО ҚИЛМА, БЕПАРВО ҲАМ БЎЛМА!.."

ЁКИ ҚАРЗ БЕРИШНИНГ ҚОНУНИЙ АСОСЛАРИ ҲАҚИДА

Бугунги бозор иқтисодиёти шароитида кимдир тадбиркорлик билан шуғулланиш мақсадида, яна кимдир бошқа ниятда дастлабки сармоя учун ёки бошқа турли сабаблар билан қарз олишига тўғри келади. Бироқ савоб топаман деб қарз берган ва оқибатда куйиб қолганлар, бошқача айтганда, қўл билан бериб оёғи билан югуриб юрганлар, қарз орқасидан ҳатто жиноятга қўл урганлар ҳам учраб туради. Бунинг устига иши юришмай қолса, қарз айтилган муддатда қайтарилмаса, кимдир номардлик қилиб, яна кимдир товламачилик йўли билан қочиб юради.

Албатта, қарз бериб одамгарчилик қилиш, кимнингдир ҳожатини чиқариш савоб иш. Лекин савоб топаман деган одам куйиб қолмаслиги, савобнинг таги тешик чиқмаслиги керак-да!

Хўш бунинг учун нима қилиш лозим?

Қарз беришнинг ҳам қонуний йўллари мавжудми?

Бундай ҳолат юзага келмаслиги учун, аввало, қарз олиш шартномаси-битими нотариал идораларда расмийлаштирилиши керак. Шундай қилинганда қарздордан қарзни ундириб олиш осон ва ҳуқуқий кафолатланган бўлади. Битим тузишда эса нотариус томонидан ҳар икки томоннинг шахси, уларнинг доимий яшаш манзили аниқланадиган ҳужжат-паспорт асосида ўрганилиб, икки томонга ҳам ҳуқуқий масъулият ва кафолатлар тушунтирилади. Агар қарз белгиланган муддатда қайтарилмаса, нотариал идоранинг ўзи қарз олувчини огоҳлантиради, зарур ҳолатда суд орқали қарзни ундириб бериш чорасини кўради. Шу ўринда айтиш жоизки, халқимиз менталитетида ўзаро ишонч, ҳурмат, юзхотир кучли. Аммо парво ҳам қилма, бепарво ҳам бўлма, деган пурмаъно фикрни ҳам унутмаслик лозим. Шундай экан, бу каби масалаларда ҳар қандай юз-хотирни йиғиштириб, андиша қилмасдан, қарз шартномасини расмийлаштириш ўринли бўлади. Бу борада фуқаролар қарз шартномасини расмийлаштириш учун тўланадиган умумий қарз суммасининг ўн беш фоизлик давлат божидан "қизғанади". Лекин ҳар қандай ҳолатда ҳам қарз берувчи-ю қарз олувчи учун ушбу нотариал ҳаракатни ҳуқуқий расмийлаштириш баравар фойдали ва манфаатлидир.

Шу ўринда қарз шартномаси ва унинг миқдори ошкор қилиниши мумкинми ёки йўқми, деган савол туғилиши мумкин. Айтиш керакки, **"Нотариат тўғрисида"**ги Қонуннинг 6-моддасига биноан содир этиладиган ҳар бир нотариал ҳаракат сир тутилади. Буни ошкор этганлик учун ҳуқуқий масъулият белгиланган.

Яна шуни ҳам эсдан чиқармаслик керакки, берилган қарзни ундириб олиш бўйича даъво аризаси билан мурожаат этиш муддати қонунда 3 йил қилиб белгиланган.

Баъзан ҳаётда тилхат билан қарз бериб, шундан сўнг уни ундиролмай юрган кишилар ҳам учрайди.

Албатта қарз беришнинг шундай йўли бор. Судда зарур бўлса, тилхат ҳам инобатга олинади. Лекин тилхат кейинчалик турлича талқин қилиниши, суд ишини чалғитиши имкониятлари туғилиши мумкин.

Шунинг учун қарз беришнинг энг ишончли ва кафолатли йўли — бу нотариал идорада расмийлаштиришдир. Шундагина қарз берган киши ҳар қандай ҳолатда ҳам куйиб қолмайди.

Сабохон УМАРОВА,
нотариус

Журналист суриштируви

ТЕМИР САНДИҚДА САРҒАЙГАН ҲУЖЖАТ

Ўқувчиларимизнинг ёдида бўлса керак, газетамизнинг 2001 йил 18 декабр сонида **"Одамлар нега шикоят ёзадилар?"** сарлавҳали учинчи мақола чоп этилганди. Мақолада таҳририятга фуқаролардан тушган ариза-шикоятлар қатори Самарқанд вилояти, Булунғур тумани "Булунғур" ширкат хўжалигида яшовчи Бувсара Қўшиева хатининг мазмуни баён қилиниб, ундан парча келтирилган эди.

Хусусан, унда турмуш ўртоғи вафот этгандан сўнг Б.Қўшиеванинг тинчи бузилгани, эрининг қариндошлари уй-жойни тортиб олмоқчи бўлишгани ҳақида ёзилганди. Бу адолатсизликдан ранжиган аёл туман ҳокимлигига мурожаат қилган. Ҳокимликда улар яшаб келган уй ноқонуний қурилган, шунинг учун уйни бузиб қайнота-келинга қурилиш материалларини бўлиб бериш керак, деган хулосага келинган.

Бирон-бир амалий иш қилинмагач, Б.Қўшиева Булунғур туман судига даъво ариза берган. Бундан ҳам натижа чиқмагач, вилоят судига арз қилган. У ердан иш қайта Булунғурга жўнатилган. Маълумки, 2001 йилнинг январидан фуқаролик судлари ташкил этилган. Шунга кўра, Булунғур туман жиноят ишлари суди Б.Қўшиеванинг даъво аризасини кўриб чиқиш учун Тойлоқ туман фуқаролик ишлари судига оширган. Тойлоқдан иш Жомбой туманлараро фуқаролик ишлари судига кўчган. У ердан эса яна Булунғур туман ҳокимлигига ҳавола этилган.

Хуллас, 2000 йилнинг 5 майидан буён Бувсара Қўшиева сарсон. Эшикма-эшик ўз мурожаатига жавоб излайди. Жавобдан эса...

Б.Қўшиеванинг шикоят хати газета юзини кўрганига икки ой бўлди. Ўтган вақт ичида Булунғур туман ҳокимлиги, суд, ҳуқуқ-тартибот идораларидан таҳририятга ақалли бир энлик расмий жавоб йўллашни эп кўришмади. Эҳтимол, гарчи таҳририят жавоб олмаган бўлса-да, аризачининг талаби қондирилган ёки унга жўяли бир жавоб берилгандир, деб ўйларсиз. Рости гап, биз ҳам аввал шундай фикрда эдик. Бироқ Б.Қўшиеванинг таҳририятга иккинчи маротаба ёзган шикоятини ўқиб, таажжубга тушдик. Наҳотки, эридан бевақт ажралган бева аёлнинг арз-додини тинглайдиган одам топилмаса? Ёш болали аёлнинг сарсончилигига барҳам беришга икки йил камми? Ёхуд унинг шикоятини ҳал этиш шунчалик жумбоқли, чигал муаммоми?

Қисқаси, таҳририят Бувсара Қўшиеванинг шикоят хати юзасидан журналист суриштируви ўтказиш, масалага ойдинлик киритишни лозим топди.

Қуйида ана шунинг тафсилотларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

— Хатимда ёзганимдек, 1993 йилда Дўстмуҳаммад Қўшиевга турмушга чиққандим, — дейди Бувсара опа. — Мен келин бўлиб тушган уйни қайнотам билан ўғли қурган экан. Биз кўчиб кирган пайтимизда уй пахса девор билан қурилиб, усти шиферланган эди. Етти йил — 2000 йилнинг март ойигача, яъни эрим вафотига қадар бирга яшадик, уч фарзандли бўлдик. Бу орада уйларни пол қилдик. Эшик-дераза қурдирдик. Ошхона, молхона, сомонхонани тикладик. Икки юз туп терак экиб, парваришладик. Уйнинг газ, электроэнергия, солиқ тўловларини тўлаганмиз.

Болаларимнинг отаси вафот этгач, қариндошлари сиғдиришмади. Акамникига, онамнинг олдига кўчиб кетишга мажбур бўлдим. Туман ҳокимлигига мурожаат қилгач, билдимки, биз яшаб келган уй қонунсиз қурилган бўлиб, ҳеч қандай ҳужжати йўқ экан. Ҳокимиятдагилар судга бор, ишинг судда ҳал бўлади, дейишади. Судга борсам, ҳокимиятга бор, ёрдам беради, деб жўнатишади. Жомбой туманлараро фуқаролик ишлари суди судьяси М.Салоҳиддинов ҳатто бир марта ҳокимиятга ўзи келиб, низомиз шу ерда ҳал бўлишини туман бош архитектори Сиддиқ Абдужалиловга айтиб ҳам кетганди. Лекин С.Абдужалилов бу менинг ваколатимга кирмайди, деб яна судга боришим лозимлигини тайинлади. Туман ҳокимининг қурилиш ишлари бўйича ўринбосари Камол Носиров ҳузурига кирдим. "Бизга нима дейсан, судга бор, ишингни суд ҳал қилиб беради", — дея у ночор қайтарди.

— Қонун устуворлиги, — дейди биз билан суҳбатда К.Носиров, — қачонки одамлар қонунларни мукаммал билиб, унга амал қилгандагина таъминланади. Бувсара Қўшиева ҳам қонунни билмаганлигидан юқори ташкилотларга хат ёзиб юрибди. Бизга боғлиқ жойи йўқ. Унинг талаби судда ҳал бўлади-да.

Афсуски, ҳаётда лоқайдлик, ўз хизмат вазифасига масъулиятсизлик билан қараш сингари иллатлари учраб туради. Агар ана шундай иллатлар бўлмаганда, Б.Қўшиеванинг арзи атрофида бунчалик сансоларлик юзага келмасди. Жомбой туманлараро фуқаролик ишлари судининг 2001 йил 9 апрел куни судья М.Салоҳиддинов раислигида ўтказилган суд мажлисида даъвогар Б.Қўшиевани жавобгар Ўрозмат Қўшиевга нисбатан "Уй-жойни қуришга сарфланган харажатларни ундириш ҳақида"ги ажримни ўқисангиз, бунга ўзингиз ҳам амин бўласиз.

"Даъвогар Қўшиева Бувсара даъвоси юзасидан у турган уй Ўзбекистон Республикасининг қурилиш соҳасидаги қонунларига ва уй-жойга бўлган шахсий мулк ҳуқуқлари талабларига жавоб бермайдиган уйларни бузишлик ҳокимликларга юклатилганлиги сабабли уйни бузиб, қурилиш материалларини даъвогарга олиб беришлик Булунғур туман ҳокимлигига юклатилсин.

Кўрилган чора-тадбирлар ҳақида Жомбой туманлараро фуқаролик судига 1 ой ичида маълумот берилсин.

Булунғур туман ҳокимлигидан кўрилган чора-тадбирлар келгунга қадар иш иш юритувидан тўхтатилсин".

Ажрим нусхаси Жомбой туманлараро фуқаролик ишлари суди девонхонасидан 2001 йил 13 апрелда алоқа хати орқали чиқиб, туман ҳокимлиги умумий бўлимида 16 апрелда 502 рақам билан рўйхатга олинган. Эътибор берган бўлсангиз, кўрилган чора-тадбирлар ҳақида судга бир ой ичида маълумот бериш кўрсатилган.

Аммо орадан ўн ой ўтибдики, суд сўровига туман ҳокимлиги томонидан маълумот берилмаган. Буниси ҳам етмагандек, ҳанузга қадар суднинг ажрим нусхаси туман ҳокимлиги умумий бўлими темир сандиғида "музлаб" турибди. Чамаси, ҳокимиятдагилар Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик-процессуал Кодекси 16-моддасида **"Суднинг қонуний кучга кирган ҳал қилув қарори, ажрими ва қарори барча давлат органлари, ташкилотлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар учун мажбурий бўлиб, Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида ижро этилиши лозим"**, деб қайд этилганидан бехабар кўринади.

Суд ажрими ҳокимиятга келиб тушгач, орадан юз кун ўтиб, 2001 йил 26 июлида Булунғур туман ҳокимининг "Жомбой туманлараро фуқаролик судининг 2001 йил 9 апрелдаги ажрими ҳақида" 686-рақамли қарори қабул қилинган. Қуйида унинг қарор қисмини келтирамиз:

"1. Жомбой туманлараро фуқаролик судининг 2001 йил 9 апрелдаги ажримига асосан "Ғалаба" ширкат хўжалигининг Оқ қовун қишлоғида фуқаро Қўшиев Ўрозмат томонидан ўзбошимчалик билан қурилган уй-жой фуқаро Қўшиев Ўрозмат ҳисобидан бузиб ташлансин ва қурилиш материаллари фуқаро Қўшиева Бувсара ва Қўшиев Ўрозматларга қолдирилсин.

2. Мазкур ноқонуний қурилган уй-жойни бузишда ва бузилган қурилиш материалларини тақсимлашда ишчи гуруҳи тузилсин ва иловага асосан тасдиқлансин.

3. Ушбу қарорни ижросини назорат қилиш туман ҳокимининг ўринбосари К.Носиров зиммасига юклатилсин.

Туман ҳокими: муҳр Х.Боймуродов".

(Давоми тўртинчи бетда)

Таҳрирсиз мактуб

«КЕНГАЙМАГАН» ЙЎЛ

ёки яна ер можароси хусусида

Мен 1994 йилда Асака шаҳрининг Шаҳрихон ва Ғулом Ёқубов номидаги кўчалари чорраҳасида жойлашган (Шаҳрихон кўчаси 47-уй, 8-хонадон) уйни фуқаро М.Кисилевдан нотариал гувоҳлантирилган шартнома асосида ўғлим Азизбек Собиров номига сотиб олиб берганман. Олди-сотди шартномасига мувофиқ уйнинг кўча қисмидаги 46 квадрат-метр ер майдони ҳам бизга қарашли бўлиб, ертўла, сўри, ёзлик ошхона, бостирмалардан иборат эди. Кейинчалик ўғлим билан маслаҳатлашиб, бу ер майдонига савдо дўкони қуриш мақсадида бўлажак қурилишга розилик сўраб, Асака шаҳар ҳокимиятига ариза билан мурожаат қилдим. Иккинчи марта мурожаат қилганимдан сўнг 1996 йил 7 март куни ҳокимликдан жавоб олдим. Рад жавоби ёзилган мактубда биз сўраган ер майдони шаҳарнинг бош режаси асосидаги "йўл кенгайиши" ҳисобига кўрсатилиб, қурилишга ҳозирча рухсат этилмаслиги айтилган эди. Бироқ ўша йилнинг сентябр ойида Қобил Иминов деган шахс келиб, менга қарашли ер майдонидаги мевали дарахтларни кесиш ва қўшимча қурилишларни бузишни талаб қилди. Сабаби — унга шаҳар ҳокимлиги шу ерга савдо дўкони қуришга рухсат берибди.

Биз қўшнилар билан норозилик билдириб, бу ҳақда шаҳар ҳокимлигига мурожаат қилдик. Аммо бу ҳаракатларимиз натижасиз қолдирилди. Бу ёқда Қ.Иминов дўкон қурилишини бошлаб юбориб, уч қаватли иморат солди. Менга уйим ва бир сотих атрофидаги майдон қолди.

1999 йил ноябр ойида ўзимга тегишли ер майдонига кичик ошхона тикладик ва Асака шаҳар солиқ назоратидан патент олиб, иш бошладик. Орадан бир йилдан ортиқроқ вақт ўтгач, Қ.Иминовнинг қариндоши Мирзағолиб Иминов келди ва биз ишлаб турган ошхона ерлари савдо дўконига қўшимча қилиб бинолар қуриш учун зарурлигини, бу жой эвазига янги қурилаётган деҳқон бозорининг мен истаган жойдан ер ажратиб беришини айтди. Мен эса бозордан ер майдони олган тақдиримда ҳам қурилиш қилишга имкониятим йўқлиги, шунинг учун тор бўлса-да, шу ерда ишлашимни тушунтирдим. У бу гапларимдан норози бўлиб, қайтиб кетди. Орадан 2-3 кун ўтиб, шаҳар солиқ назорати раҳбари ходимлари билан келди ва ошхонани ёпиш ҳақида буйруқ берди. Ўзи берган патентни тортиб олишни ҳам унутмади. Шу йўсинда ошхона ишлашдан тўхтади ва уни ривожлантириш учун олинган банк кредити ҳозиргача тўлангани йўқ. Топталган ҳуқуқимни тиклашни сўраб, шаҳардаги барча юқори тегишли ташкилотга мурожаат қилдим. Барибир ижобий натижа чиқмаяпти.

Ҳурматли таҳририят!

Бу каби ҳуқуқбузарликларга чек қўйилишида матбуотнинг ўзига хос ўрни борлигини биламан ва сизлардан ёрдам кутаман.

Равшан СОБИРОВ,
Асака тумани

ТАҲРИРИЯТДАН:

Ўқиганингиздек, мактубда Р. Собиров ўзига тегишли ер майдонининг катта қисмига ака-ука Иминовларнинг ноқонуний эгалик қилиб олганлиги ёзилган. Бу фақат Р. Собировнинг гапи ва далиллари бўлганлиги боис, биз иккинчи томоннинг ҳам бу хусусдаги фикрларини билишни истадик. Ўйлаймизки, улар ҳам ўз фикрларини айтадилар.

Митти маслаҳат

ИТ САҚЛАШ ҚОИДАСИ

Мушук, ит каби уй ҳайвонлари азал-азалдан одамзоднинг доимий ҳамроҳи ҳисобланади. Шу боис хонадонида ана шу ҳайвонларни сақловчилар ҳам кўпчиликни ташкил этади. Аммо уларни қандай сақлашни ҳамма ҳам билади дейиш қийин. Албатта бу гап ким учундир анчайин эриш туюлар. Ваҳоланки, айрим юқумли касалликлар, айниқса, қутуриш касаллиги айнан шу ҳайвонлар орқали юқадики, бунга асло бепарво муносабатда бўлиш ярамайди. Бу ҳол қонунчиликда ҳам ўз аксини топган.

Хусусан, Маъмурий ҳуқуқбузарлик ва Маъмурий жавобгарлик Кодексининг 110-моддасида ит сақлаш қоидаларини бузганлик учун жавобгарлик белгиланган. Ушбу модда моҳиятидан келиб чиқиб айтиш жоизки, ўз итини назоратсиз, яъни бўш қўйган ҳолда саломатлигини тиббий кўрикдан ўтказмасдан, аҳолининг нотинч, безовта бўлишига олиб келувчи ҳолатда сақлагани учун ит эгалари жавобгарликка тортилади.

Шу ўринда масъул мансабдор шахслар ҳам "Давлат санитария назорати тўғрисида"ги Қонун талабларини ижро қилмагани ва тегишли тартибдаги тушунтириш ишларини олиб бормагани учун жавобгарликка тортилиши мумкин.

Ҳайвонларни сақлаш масаласига шариат илмида ҳам катта эътибор берилган. Муқаддас ҳадисларда пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафо саллолоҳу алайҳи вассаллам 5 та жонзотни ўлдириш лозимлигини таъкидлаганлар. Булар сирасига сичқон, олақарға, илон (айрим ҳолларда чаён ҳам дейилган), калхат, қопағон ва қутурган ит киради.

Демак, ҳам тиббий ҳам диний нуқтаи назардан ит сақлашда ниҳоятда эҳтиёткорлик, энг асосийси — қаттиқ назорат даркор. Зеро, ўз ҳузури ва мол-мулкини ўйлаб, бошқаларга нотинчлик бағишлаш ёхуд хавф-хатар туғдириш жиноят ҳисобланади.

Шу боис у қонунчиликда ҳам, шариатда ҳам диққат-эътиборни тақозо этади.

Жаҳон тажрибаси

НОҚОНУНИЙ ОЛИНГАН ДАРОМАД

УНГА ҚОНУНИЙ ТУС БЕРИШ МУМКИНМИ?

Хорижий давлатлар тажрибасига назар ташласак, бир қатор етук ҳуқуқшунос олимлар, судьялар мунтазам равишда қонун чиқарувчи ҳокимият олдига жиноий-ҳуқуқий меъёрларни қабул қилиш масаласини қўйиб келганига гувоҳ бўламиз. Мазкур жиноий-ҳуқуқий меъёрларни қабул қилишдан кўзланган мақсад эса, жиноий жазо чораларининг самарадорлигини янада ошириш, илгари яширин турлардан деб қаралган пулларни фош этиш, яъни ноқонуний олинган даромадларга қонуний тус берганлик учун жавобгарлик масаласи ўрганиб чиқишдир.

Биз қуйида бир қатор тараққий этган хорижий давлатларда ноқонуний олинган даромадларга қонуний тус берганлик учун жавобгарлик масаласи ва уни олдини олишга қаратилган чора-тадбирлар ҳақида фикр юритмоқчимиз.

Дунёда ривожланган давлатлардан бири саналган Германияда ноқонуний олинган даромадларни қонунлаштиришга қарши курашга энг муҳим масалалардан бири деб қаралади. Бу фикримизнинг исботи тариқасида мамлакатда 1992 йил 15 июлда **"Гиёҳвандлик моддаларининг яширин савдоси ва уюшган жиноятчиликнинг бошқа шаклларига қарши кураш тўғрисида"**ги Қонун қабул қилинганини келтириб ўтиш ўринлидир.

Шу билан бирга Германия 1993 йил 22 декабрда БМТнинг "Гиёҳвандлик ва одам руҳиятига таъсир этувчи моддаларнинг ноқонуний айланишининг олдини олиш тўғрисида"ги Вена Конвенциясига қўшиилиши ҳам бу борадаги саъй-ҳаракатлардан дарак беради.

Мазкур қонунга биноан Германия Жиноят Кодексига **"Пулларни ошкоралаштириш, ноқонуний олинган мулкий бойликларни яшириш учун жавобгарлик"** деб номланган янги таҳрирдаги 261-модда киритилди.

Бундан ташқари 1993 йил 25 октябрда ГФРда **"Оғир жиноий ҳаракатлардан олинган даромадларни аниқлаш тўғрисида"**ги Қонун қабул қилинди. Бу қонуннинг мақсад-моҳияти эса Европа Кенгашининг 1991 йил 10 июндаги "Жиноий фаолиятдан олинган даромадларни ошкор қилиш мақсадида молия тизимидан фойдаланишга тўсқинлик қилиш тўғрисида"ги дастуридаги жиноий даромадларни ошкоралаштириш ҳаракатларини малакалаш, жавобгарликка тортиш ва жавобгарликдан озод этиш масалалари ҳамда Германия Жиноят Кодексининг 261-моддасига мувофиқ жазо қўлланиладиган жиноий фаолият фактларни ошкор этишнинг кўпгина жиноий-ҳуқуқий меъёрларини амалда тадбиқ этилишига қаратилгани билан муҳим аҳамият касб этади.

Германия жиноят қонунчилигидаги 261-моддаси "Пулларни ошкор қилиш, ноқонуний олинган мулкий бойликларни яшириш", деб номланади.

АҚШда ҳам ноқонуний олинган даромадларга қонуний тус берганлик учун жавобгарлик масаласига доир бир қатор қонунлар қабул қилинган. Айниқса, БМТнинг 1994 йил 18-20 июн кунлари Италиянинг Курмейер шаҳрида ўтказилган жиноий йўл билан топилган даромадларни ишлатиш ва уларга қонуний тус бериш борасидаги жиноятларнинг олдини олишга бағишланган Конференцияда АҚШда қабул қилинган қонуннинг маъно- моҳияти, вазифалари тўғрисида батафсил сўз юритилади.

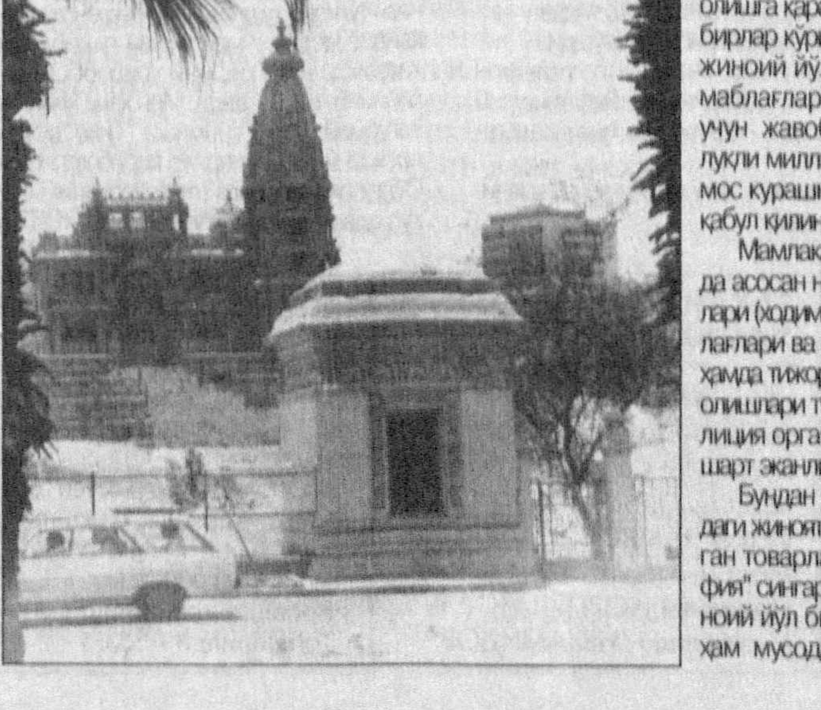

Италия давлати ҳам бу масаладан мустасно эмас. Хусусан, мамлакатда бу борадаги жиноятларнинг олдини олишга қаратилган бир қатор чора-тадбирлар кўрилмоқдаки, бу ўз навбатида жиноий йўл билан қўлга киритилган маблағларга қонуний тус берганлик учун жавобгарлик масаласига тааллуқли миллий ва халқаро андозаларда мос курашни ташкил этиш учун қонун қабул қилинишига имкон яратди.

Мамлакатда бу борадаги қонунларга асосан нотаруслар ва шаҳар клерклари (ходимлари) компанияларнинг маблағлари ва акцияларнинг ҳаракатлари ҳамда тижоратчилар ўз лецензияларини қилишлари тўғрисида юқори турувчи полиция органини хабардор қилишлари шарт эканлиги қайд этилган.

Бундан ташқари Италиянинг амалдаги жиноят қонунчилигида "сотиб олинган товарлар, уларнинг эгалари "мафия" сингари гуруҳлар билан бирга жиноий йўл билан топилган маблағлари ҳам мусодара қилиниши қатъий белгилаб қўйилган.

Буюк Британияда ҳам бир қатор ҳуқуқшунос олимлар ноқонуний олинган даромадларга қонуний тус берганлик учун жавобгарлик масаласини қатъий белгилаб қўйиш тўғрисидаги фикрни илгари сурадилар. Жумладан улар илгари сурган таклифларда жиноий йўл билан топилган даромадларни мусодара қилишнинг янги шакл ҳамда усулларини ишлаб чиқиш лозимлиги, айни шундай нопок йўл билан топилган маблағларни уюшган жиноятчиликка қарши курашга сарфлаш мақсадга мувофиқлиги ўз ифодасини топган.

Ана шундай усуллардан бири 1990-91 йилларда жиноий йўл билан топилган даромадларни аҳолини уй-жой билан таъминлашга сарф қилиш учун мусодара қилинганини таъкидлаб ўтиш жоиздир.

Бундан ташқари Буюк Британия ҳам ўз навбатида 1993 йил БМТнинг бу борадаги жиноятларни олдини олишга қаратилган Конвенцияларига қатнашган.

Япония давлати ҳам нопок йўл билан топилган пулларни ошкор қилиш, жиноий йўл билан қўлга киритилган маблағларга қонуний тус берганлик учун жавобгарлик масаласига алоҳида эътибор бермоқда. Чунки мамлакатда айни шундай жиноятлар оқибатида гиёҳвандлик ва одам руҳиятига таъсир этувчи моддаларнинг ноқонуний айланиш ҳолатлари келиб чиқмоқда.

Япониялик ҳуқуқшунослар бу борада илгари ҳам ўз фикрларини билдириб келган. Сўнгги йилларда эса бундай жиноятларнинг олдини олиш мақсадида Япония давлати ҳам ўзининг бир қатор таклиф-мулоҳазалари билан чиқмоқда.

Кипр давлати ҳам бу борадаги жиноятларнинг олдини олиш мақсадида муҳим қадам ташлади. Жумладан, мамлакат парламентининг қуйи палатаси 1996 йилда **«Алоҳида жиноий ҳаракатлар содир қилиш натижасида олинган даромадларни мусодара қилиш, тергов қилиш ва уларни яширишни тартибга солиш тўғрисида»**ги Қонун лойиҳасини муҳокамага қўйди.

Бу қонунни қабул қилишдан кўзланган мақсад — турли хил оғир жиноятлар ҳамда ноқонуний даромадларга қонуний тус беришнинг олдини олишдир.

Бундан ташқари Кипр давлати ушбу жиноятларнинг олдини олишни осонлаштириш мақсадида марказий банк тизимидаги фаолиятни кенг йўлга қўйди. Жумладан, бу даромадлар қай тарзда, кимлар томонидан келаётганини аниқлаштириш мақсадида алоҳида файллар тизимини йўлга қўйди.

1994 йилда эса Кипр давлати бундай жиноятчиликкка қарши курашадиган махсус ходимларни тайёрлайдиган курслар очиш ва уларни барча зарур маълумотлар билан таъминлашни йўлга қўйди.

Биз юқорида хорижий давлатларда ноқонуний олинган даромадларга қонуний тус берганлик учун жиноий жавобгарлик масаласи ва бу борадаги жиноятларнинг олдини олишга қаратилган чора-тадбирлар ҳақида мухтасар фикр юритдик.

Албатта, бу борада хорижий давлатлар тажрибасини ўрганиш, ҳеч шубҳасиз, амалдаги қонунларимизни янада мукаммаллаштиришга хизмат қилади.

Саломат НИЁЗОВА,
ҳуқуқшунос

Мавзуга қайтиб

МАҚСАД – МАЛОМАТ ЭМАС

ЁКИ ИДДАОЛИ САВОЛГА ИДДАОСИЗ ЖАВОБ

ИККИНЧИ МАҚОЛА

Ҳурматли муштарий, газетамизнинг ўтган сонида чоп этилган "Таъмагирлик тарозуси" сарлавҳали мақолада уни ёзишдан мақсад бировга таъна тоши отиш эмаслигини алоҳида таъкидлаб ўтган эдик. Ҳатто газетхонларимиздан мулоҳазамиз учун айбламаслигини ҳам сўрагандик. Қолаверса, мактабларда юз бераётган салбий ҳолатлар, яъни мактаб ўқувчиларининг ўз ўқитувчиларига совға-салом олиб боришларида ким айбдор, деган саволни муҳокама учун айтгандик. Тўғрироғи, бу ҳақда сўз айтишни муҳтарам ўқитувчиларимиз ва ота-оналаримизга ҳавола қилган эдик. Лекин таҳририятга бўлаётган кетма-кет қўнғироқлардан сўнг, ушбу мавзуга яна бир мақола ёзишга жазм этдик.

Чоршанба куни ишга сал кечикиброқ келдим. Ҳамкасбларим бир киши мени бир неча марта қўнғироқ қилганини айтишди. Агар мен ишга келсам, кетиб қолмаслигим кераклигини, яна телефон қилишини тайинлабди. Дарҳақиқат, муайян фурсатдан кейин телефон жиринглаб, симнинг у учидан салом-аликсиз савол янгради:

— Ислом Ҳамро келдими?

— Ҳа, ўзимман, — деб жавоб қайтардим.

— "Таъмагирлик тарозуси" сизнинг мақолангизми, — дея яна саволга тутди "овоз".

— Худди шундай... — Бу гал сўзимни тугатишга улгурмадим. Тўғриси, гўшакдан эшитилаётган "овоз" бунга йўл қўймади.

• Нима ёзилади-ю, нима ёзилмайди?

• Ўқитувчисиз дунё — қаровсиз боғ

• Ўқитувчи шаънига тош отишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ

• Келажак олдида юзимиз ёруғ бўлсин

— Сизни ҳам ўқитувчи ўқитганми ўзи, дея жаҳл билан сўзини давом эттирди у. — Нима, танқид қиламан десангиз бошқа соҳа қуриб қолганми? Ёзаман десангиз муаммодан кўпи йўқ-ку! Ана, бозорлардаги бузғунчиликларни ёзинг. Бозорларда кундуз куни чироқ ёқиб деҳқонни тополмайсиз. Ҳамма ёқни тадбиркор никобидаги чайқовчилар босиб кетган. Бу бўлмаса, мана, шаҳар транспортини ёзинг. Хоҳлаган йўналишдаги автобусга чиқиб кўринг, қани бирортаси жадвал бўйича юрармикан? Эҳ-ҳей, санайверсам, бунақа камчиликларнинг сон-саноғи йўқ. Сиз бўлсангиз, ўқитувчиларни танқид қилиб ўтирибсиз.

Мен симнинг у учидаги нотаниш суҳбатдошимга ўқитувчиларни танқид қилмаганимни, балки мулоҳаза учун ўз фикрларимни ёзганимни тушунтирмоқчи бўлдим. Исм-шарифини сўрадим. Афсуски, суҳбатдошим танишишни истамади. Тўғрироғи, исм-фамилияси газета саҳифасида чиқишини хоҳламади, шекилли.

— Менга қаранг, — деди у. — Сиз ростдан ҳам ўқитувчининг фарзандимисиз? Агар шундай бўлса, бу касбнинг нечоғлик оғир эканини биласиз-ку! Мақолангизни ўқиса, отангиз ҳам раҳмат демаса керак. Сизнинг отангиз мактабда ишлаган даврида сира совға-салом олмаган эканми?..

Суҳбатдошим менга таъна тошларини отишни давом эттирар экан, айни шу мавзудаги саволга отам берган жавобни эсладим. "Ўқувчиларим байрамларда совға қилган китоблар менинг энг қимматли бойликларимдир", дегандилар у киши. Нотаниш танишимга шу ҳақда гапирмоқчи бўлдим. У эса сўздан тўхтай демасди. Ноилож "Агар менинг гапларимни эшитмасангиз, гўшакни қўйиб қўяман", дедим. Ҳартугул, озгина инсофга келди.

— Ака, аввало ўзингизни таништирсангиз. Балки фикрларингизни газета саҳифаларида чоп этармиз?

— Раҳмат. Бошқа сафар танишармиз. Мен бу гапларим билан газетада ўзимни реклама қилмоқчи эмасман. Фақат нимани ёзиш ёки ёзмаслигим билиб қўйинг, демоқчиман, холос.

— Нимани ёзиш ёки ёзмаслигим ўзим ҳам биламан. Мана, ўзингиз мактабга келадиган текширувчилар ҳақида гапирдингиз. Уларни кутиб олиш-у кузатиш учун пул йиғилади, деясиз. Ахир мана шу ҳам муаммонинг бир кўриниши-ку?! Агар сиз бу ҳақда газетада чиқиш қилсангиз, бир иллатнинг олдини олган бўлардингиз. Бошқа жойларда бундай қонунбузарликларга йўл қўйилмасди.

— Менга қаранг, мен бола-чақали одамман. Нима кераги бор ҳамманинг кўзига балодек кўриниб, «ёзувчи» деган номни олиш. Худога шукур, ишхонамда ўзимга яраша обрў-эътиборим бор. Энди бир марта газетада чиқаман деб, шунча йиллик иззат-ҳурматимни ҳавога совурайми?..

Хуллас, нотаниш танишим билан бўлган суҳбатимиз шу тариқа якун топди. Суҳбатимиз бошида мен уни адолатпарвар одам бўлса керак, деб ўйлагандим. Афсуски, бундай бўлиб чиқмади. У ўзи гувоҳ бўлиб турган иллатлар ҳақида гапирди-ю, бу ҳақда очиқ-ошкор матбуотда бонг уришдан чўчиди. Демак, ё ўзининг ҳам бирор иллати бор ёки ўта эҳтиёткор одам. Энди дилидагини тилига чиқара олмаган инсоннинг ёш авлодга нима бера олиши ҳақида ўзингиз хулоса чиқариб олаверинг.

Шундай хаёллар билан ўтирсам, телефон яна жиринглаб қолди. Гўшакни кўтардим. Бу сафар дағдағали овоз яна каминани йўқлади. " Ислом Ҳамро эшитади", деган жавобимдан сўнг, росмана дағдаға бошланди.

— Менга қаранг, ука, журналистман деб ҳамма нарсани ёзаверасизларми? Ўзингиз ҳуқуқий газетада ишлар экансиз-у, ҳуқуқ нималигини билмайсиз, шекилли... Нега қаламга олган воқеаларингизнинг аниқ манзили кўрсатилмаган? Агар шундай одамлар бор экан, уларни жазолаш керак. Қўлингизда аниқ факт бўлмаса, бунақа гапларни газетага олиб чиқманг.

Бу кишига ҳам мақола ёзишимдан кўзлаган мақсадимни тушунтиргунимча ярим соат вақтим кетди. У киши ҳам, ўзини таништирмасдан охири "тақ" этиб гўшакни қўйиб қўя қолди.

Энг қизиғи шундан кейин бошланди. Ҳамкасблар бирга тушлик қилиб ўтиргандик. Устоз журналистлардан бири гапириб қолди:

— Кечаги мақолангни яхши ёзибсан. Лекин мавзуга янада чуқурроқ ёндашиш керак эди. Тўғри, мактабда ҳеч қандай таъмагирликка йўл қўймаслик лозим.

Ишдан қайтаётиб метрода ҳамкасб аёлларнинг бири билан ҳамсуҳбат бўлиб қолдим. Буни қарангки, бу суҳбатдошим ҳам мақолага кўз югуртириб чиқишга улгурган экан. Шу боис ўз-ўзидан гап бошлаб қолди:

— Шундай мақола ёзаётган экансиз, бир оғиз маслаҳат қилмайсизми? Мавзуни қоқ белидан бошлаб кетибсиз. Мактаблардан аввал боғчани ёзиш керак эди. Бу совға-салом ўлгур энг аввал боғчадан бошланади. Қани совға-саломсиз боғча опаларнинг ёнига йўлаб кўринг-чи, саломингизга алик олармикан? Ана ўшаларни боплаш керак эди...

Тўғриси, ҳамкасб опамиз ҳам менинг дилимдаги гапларни тўғри англай олмаганидан хафа бўлиб кетдим. У кишига мақсадимни бир бошдан баён қилиб ўтиргим келмади. Лекин ушбу қораламаларим сўнггида азиз муштарийларимизга яна бир гапни таъкидлаб ўтмоқчиман. Дунёда шахтёрлик энг оғир касб ҳисобланади. Энг оғир меҳнат қилиб, энг кам умр кўрувчилар шу соҳа вакиллари, деб қайд қилинади турли манбаларда. Ўқитувчилик эса мана шу касбдан кейин иккинчи ўринда туради. Тўғрисини тан олиш керак, дунёда ўқитувчиликдек оғир, ўқитувчиликдек шарафли ва ўқитувчиликдек масъулиятли касб камдан-кам топилади. Агар ўқитувчи бўлмаса, муҳандис ҳам, шифокор ҳам, ҳуқуқшунос-у журналист ҳам бўлмайди. Ҳар бир олим-у уламонинг ҳам устози аввали шубҳасиз, ўқитувчидир. Ўқитувчиларсиз дунё — боғбонсиз, қаровсиз қолган боққа ўхшаб қолади. Шундай экан, бу соҳа вакилларига тош отиш, уларнинг қадр-қимматларини камситишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Мақсадимиз мақолда айтилганидек, "шоли баҳона курмак сув ичмасин". Қолаверса, мавлоно Абдулла Авлоний айтганларидек, "Тарбия биз учун ё ҳаёт, ё мамот, ё нажот — ё ҳалокат, ё саодат — ё фалокат масаласидир". Шундай экан, бу сўзлар ҳар бир ўқитувчи-устознинг ҳаёт шиорига айланмоғи шарт. Шундагина эртага биз келажак олдида афсус-надомат чекмаймиз. Шундагина биз эртага фарзандларимизнинг ҳам, набираларимизнинг ҳам кўзларига тик қарай оламиз. Шундагина бизнинг Ватан олдида, мустақиллик олдида юзимиз ёруғ бўлади. Шундагина...

Ислом ҲАМРО,
"Инсон ва қонун" мухбири

Ҳуқуқий саводхонлик сари

БАРКАМОЛЛИК ЙЎЛИ

Кишилик жамиятида ҳуқуқий онг ва унга амал қилиш кўникмасининг ибтидоси жуда-жуда қадим даврларга бориб тақалади. Шу боис ҳуқуқий билимлар жамият тараққиёти билан биргаликда такомиллашиб борган. Ҳуқуқ тушунчаси инсон эркинликларининг ифодасини билдириб, кишиларнинг ҳуқуқий маданияти даражасини белгилаган. Тарихга назар солсак, мустабидлик ҳукм сурган жамиятда қонун ва унинг устуворлиги, яъни ҳуқуқий маданият тазйиқу таъқиқга учраган. Бунинг асосий сабаби шундаки, ҳуқуқий маданияти юксак бўлган шахс ўзлигини англаб етган. Ўзлигини англаб етган одамни эса ёлғон ғояларга ишонтириб, мутеъликда ушлаб туришнинг иложи йўқ.

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, фуқаролар, айниқса, ёшлар онгида ҳуқуқий маданиятни шакллантириш ва такомиллаштириш иши давлат сиёсатининг энг муҳим бўғинига айланди. Бунинг натижаси ўлароқ, "Ҳуқуқий тарбияни яхшилаш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти даражасини юксалтириш, ҳуқуқшунос кадрларни тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, жамоатчилик фикрини ўрганиш ишини яхшилаш ҳақида" Президент Фармони имзоланди. Шунингдек, "Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастури" қабул қилинди. "Ёшларнинг ҳуқуқий таълимини такомиллаштиришнинг комплекс дастури тўғрисида" ҳукумат қарорининг амалиётга жорий этилиши ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлди.

Бундан ташқари, мамлакатимизда ёшлар билан ишлашни янада жонлантириш мақсадида вояга етмаган ўсмир ёшлар муаммолари билан шуғулланувчи комиссиялар фаолиятини такомиллаштиришга катта эътибор берилмоқда. Кенг кўламда олиб борилаётган амалий ишлар натижасида мустабид тузумдан қолган оғриқли асорат — муайян қилмиши учун айбдор деб топилган ва қонуний жазони ўтаб қайтган ёшларнинг жамиятда яна ўз ўрнини топиб, осуда ҳаёт кечиришига ғов бўладиган сунъий тўсиқлар йўқ қилинди. Бу эса ёшлар онгида ўз қадр-қимматини англаш, кўпчилик инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига ҳурмат руҳида муносабатда бўлиш тамойилларини шакллантирди. Шу билан бирга бу борадаги муаммолар ҳали узил-кесил ҳал этилмаган. Шу боис матбуот, радио ва телевидениеда озодликка қайтган ёшларнинг жамиятдаги ижтимоий мослашувига оид таҳлилий чиқишлар янада кўпайса, айни муддао бўлар эди. Айниқса, телевидениенинг имкониятларидан унумли фойдаланиш, тайёрланган кўрсатувларнинг ҳаётийлиги ва таъсирчанлигини ошириш лозим. Шунингдек, айрим жойлардаги комиссиялар фаолиятида учраб турадиган расмиятчилик, қуруқ ҳисоботларга қатъиян чек қўйиш зарур. Озодликка қайтган ёшларимизнинг келгуси ҳаётида юзага келадиган айрим сунъий тўсиқларни бартараф этиш, бундай тўсиқларни пайдо қилувчиларга нисбатан тушунтириш ишларини олиб бориш мазкур комиссиянинг энг муҳим ва асосий ишларидан бири бўлмоғи лозим. Негаки, ҳаётий шарт-шароит ва носоғлом муҳит айрим ҳолларда инсонни шафқатсизлик кўчасига бошлаб кириши ҳаммага маълум. Ўзи яшаб турган жамиятда раҳм-шафқат туйғусини кўрмаган, ҳар қадамда сунъий тўсиқларга дуч келувчи ёшлардан нимани кутиш мумкин?

Меҳр меҳрдан пайдо бўлади. Шафқатсизлик бошқа бир адолатсизликни туғдиради. Шу сабабли айбдор ёшларнинг жамиятдаги маънавий эркин ҳаётини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга. Уларни ҳадеб тергайвериш, ҳаракатларини асоссиз чеклаш, ишончсизлик руҳини онгига сингдириш яхши натижага олиб келмайди.

Ёшларнинг ҳуқуқий тарбиясини жонлантиришда оила-мактаб ҳамкорлиги муҳим аҳамиятга эга. Зеро, бола тарбиясида оиладаги маънавий-маърифий муҳитнинг ўрни беқиёсдир. "Инсонни инсон қиладиган ҳам, майиб-мажруҳ, бахтиқаро қиладиган ҳам оиладир", дейди Юртбошимиз.

Дарҳақиқат, оилада самимий инсоний муносабатлар барқарор бўлгандагина соғлом фикрли ёшлар камолотга етади. Инсоннинг ўз оиласига бўлган садоқати унинг маънавий баркамоллигидан нишонадир. Оиласини барбод этиб, фарзандларини тирик етим қилиш дунёдаги ҳамма миллатларда бирдек қораланади. Айрим халқларда ўз наслидан воз кечиш қотиллик қилиш билан баробар гуноҳ ҳисобланади. Ҳатто айрим ибтидоий қабилаларда фарзандларидан юз ўгирган она ёки ота қабила келажагини барбод қилувчи мунофиқ кимса сифатида жазога маҳкум этилган. Қуръони Каримда ҳам талоқ Оллоҳнинг энг хуш кўрмайдиган ҳукмларидан бири, дейилади. Албатта, бундай хулосаларга узоқ йиллик ҳаётий тажриба ва кузатувлар натижасида келинган.

Тадқиқотларда аниқланишича, уч-олти ёшли болалар айбдорлик ва ўзини камситиш ҳиссини бошдан кечирса, етти-саккиз ёшдаги болалар жаҳл ва алам ҳиссини кўнглига туяркан. Бундай болалар табиатида салбий хислатлар кўпроқ кузатилади. Бу ҳол ҳуқуқий тарбияни оилавий тушунчадан айри ҳолатда тасаввур қилиб бўлмаслигини кўрсатади.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак, ёшларни ҳуқуқий тарбиялаш муаммоси ўта мураккаб тушунча ҳисобланади. Шу боис бу масалани ҳал этиш учун ўзига хос дастурий тизим ишлаб чиқиш ва уни амалиётга жорий этиш зарур. Шундагина кутилган натижага эришиш мумкин бўлади.

Аброр БЕРДИЕВ,
ҳуқуқшунос

ЮВИЛМАС ГУНОҲ

Шодмон ая ўғли Баҳром туғилганда росаям қувонган эди. Унга оқ сут берди, меҳр берди. Кенжатойим деб эркалади, кечалари бешигини тебратиб мижжа қоқмай чиқди. Афсус, афсус, онаизор янглишган экан. Йиллар ўтиб, бир куни ана шу беғубор ва маъсум гўдак ўзининг қотили бўлишини қайдан билибди дейсиз. Баҳром ўсиб улғайди, онанинг орзу-ҳавaслари ушалди — катта ва кенг ҳовлида тўй-томошалар қилиб уйлантиришди. Шодмон ая етти ўғил-қизни уйлаб-жойлаб, уларнинг энг кенжаси Баҳром билан бир-ҳовлида қолди ва ҳовли-жойни унинг номига ўтказиш учун васиятнома ҳам ёздириб қўйди. Лекин энди қарилик гаштини сураман деган бечора онанинг орзу-ҳаваслари буткул кулга айланди. Тақдир унинг пешонасига жуда хунук ёзуқни раво кўрган экан. Тўғри, онанинг озми-кўпми инжиқликларини Баҳром сабр-тоқат қилиб, чидаса олам гулистон эди. Бунақанги мудҳиш ва жирканч қотилликка қўл урмаган бўлармиди. Хуллас, нимаям бўлдию, она-боланинг орасидан ола мушук ўтди, Шодмон ая, Баҳром яшаб турган ҳовли-жойни акаси Бахтиёр билан тенг бўлишиб олишларини хоҳлаб қолди. Ҳатто Қарши тумани Мирмирон Фуқаролар йиғинига ариза ҳам берди. Онанинг аризаси инобатга олиниб, ака-ука ҳовли-жойга тенг шерик эканлиги хусусида далолатнома тузилди. Уйни Баҳромга қолдираман деган илгариги "Васиятнома"ни йиртиб ташлади. Кенжатой бундан ғазаб отига миниб, «шу уйда битта-иккитангни қонингни ичмасам», деб бақирганча ҳовлидан чиқиб кетди. Беихтиёр оғзидан чиққан шу мудҳиш қарор унинг миясида тинимсиз айланаверди. Шайтон уни йўлдан урди, ўша қарорини амалга оширмагунча тинчлик бермади. Бир қорнига сиққан ака-уканинг ораси бузилди. Алқисса, "кенжатой" Баҳром қўлини онанинг қони билан бўяди. Турмуш ўртоғи Ойгул Қўзиева касалхонада даволанаётгани боис уйда она-боладан бошқа ҳеч ким йўқ эди. Баҳром ярим тунда уйқуси қочиб, уйғонди. Шайтон унинг хаёлига ўша қарорини рўёбга чиқариш учун қулай фурсат пайдо бўлганини маълум қилди. Ҳеч нарсадан бехабар ухлаб ётган онанинг бошига ҳовлининг бир четидан топиб олган ҳода билан бир-икки туширди. Баҳром онасининг ўлганига ишонч ҳосил қилгач, жасадни уйдан судраб чиқиб, ҳовлининг ялангроқ жойидан чуқур қазиб, кўмиб қўя қолди. Бу билан ҳам Баҳромнинг кўнгли тинчимади. Онасининг фуқаролик паспорти, омонат дафтарчаси, автобусда бепул юрадиган гувоҳномаси ва бошқа ҳужжатларини ўша кечанинг ўзидаёқ ёқиб, гумдон қилди. Ўта оғир жиноятни содир этган Баҳром Йўлдошев ака-опаларига онасини уйдан чиқиб кетиб, бедарак йўқолди, деган хабарни етказди. Ҳатто Қарши туман ички ишлар бўлимига ҳам бу тўғрида ариза билан мурожаат қилди. Каттаю кичик Шодмон аянинг бедарак йўқолганидан ҳайрон қолиб, уни қидира бошлади.

Бироқ Шодмон ая ҳеч қаерда йўқ эди. Она-боланинг ораси бузилиб юрганини баъзи қўни-қўшнилар билишса-да, лекин ўғилдан гумон қилишга ботинмадилар. Онанинг арвоҳи эса Баҳромнинг жисму жонини тилка-пора қилар, унга тинчлик бермасди. Охири ўзини-ўзи ҳалок қилиш даражасига етаёзган қотил ўғил ўз оёғи билан ички ишлар бўлимига бош эгиб борди ва онасини ўзи ўлдирганини бўйнига олди. Фарзандлар она жасадини топиб, уни қабристонга дафн этишди. Тергов ва суд жараёнида Баҳром руҳий хасталигим туфайли онамни қандай ўлдириб қўйганимни билмайман, бир умр пушаймонман, деган бўлса-да, суд тиббий экспертизаси текшириб кўриб, унинг баҳонасини асоссиз деб топди. Баҳром Йўлдошев Қашқадарё вилоят судининг ҳукми билан қилмишига яраша жазо олди.

Балки у бу қилмиши учун ўзини бир умр кечира олмас. Бир нарса кишини қаттиқ ўйга толдиради. Муқаддас Ислом динимиз ота-онани қатл қилиш у ёқда турсин, ҳатто уларга тик қараб бўлмаслигини доимо уқтириб келган ва шу руҳда тарбия берган. Бундай ваҳшийлик Баҳром сингари "кенжатойлар" кимдан ўрганди экан? Ана шу савол бизни кўпроқ қийнайди.

Ғози РАҲМОН,
"Инсон ва қонун" мухбири

САМИМИЙ ДЎСТ ХОТИРАСИ

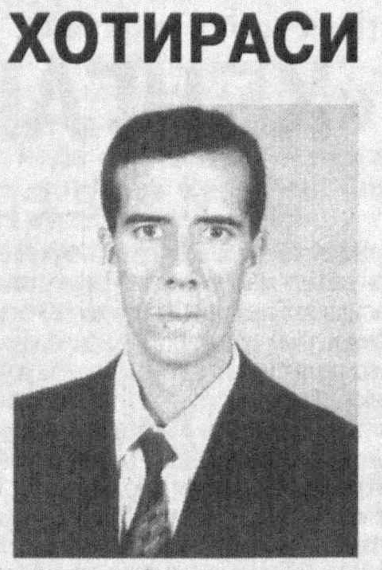

Ҳаётда шундай инсонлар бўладики, улар ўзларининг умри, кучқудрати ва ақл-заковатини эзгулик йўлида сарфлаб яшайди. Истеъдодли ҳуқуқшунос Низомиддин Рўзметов ана шундай инсонлар сирасига кирарди. Афсуски, шафқатсиз ўлим уни орамиздан бевақт олиб кетди.

Низомиддин Рўзметов 1961 йилда Қорақалпоғистон Республикасининг Беруний туманида туғилди. Ҳали ўқувчилик давридаёқ ҳуқуқшунослик илмига бўлган меҳр унинг ўзи билан бирга улғайди. 1988-1993 йилларда у Харьков шаҳридаги Украина Юридик Академиясида таълим олди. Меҳнат фаолиятини у Беруний туман ҳокимиятида ҳуқуқшунос-маслаҳатчи сифатида бошлади. 1995-96 йилларда республиа ҳунар-техника таълими ходимлари малакасини ошириш институтида катта ўқитувчи бўлиб ишлади. 1996 йилдан шу кунга қадар ТДЮИнинг "Хўжалик ва меҳнат ҳуқуқи" кафедрасида катта ўқитувчи вазифасида ишлаб келаётган эди. Шу билан бирга у "Уй-жой коммунал хизмат кўрсатишнинг фуқаролик ҳуқуқий муаммолари" мавзусида илмий изланиш ҳам олиб бораётган эди.

Низомиддин Рўзметов изланувчан, садоқатли, ўз ишига ҳамиша масъулият билан ёндашиши билан жамоа орасида обрў-эътибор қозонган эди.

У оилада ҳам меҳрибон ота, тўрт нафар фарзанднинг суянчиғи эди.

Низомиддин Рўзметовнинг ёрқин хотираси барча яқинлари, ҳамкасб дўстлари ва шогирдлари қалбида сақланиб қолади.

Тошкент Давлат юридик институти жамоаси

КЕЛИНГ, КУЛИШАЙЛИК

Полиция бошлиғининг ҳузурига енглари шимарилган полициячи кирди.

— Шеф, айбланувчи айбига иқрор бўлди.

— Қайси айбланувчи?

— Анави, қизил бурунлиги.

— Ие, у жабрланувчи эди-ку...

* * *

Бир машҳур сайёҳ Антарктикага жўнар экан, экспедиция таркибига жуда бадбашара аёлни ҳам қўшиб олибди.

— Сафарларда шу аёл кўзимга ойдеккина бўлиб кўрина бошласа, биламанки, ватанга қайтиш фурсати келган...

* * *

Бир хотин хасис эрининг дастидан онасиникига кетиб қолди ва у ерда худога илтижо қилди:

— Эй худо, қани энди бир миллионернинг хотинига айлантириб қўйсанг...

Буни эшитиб, онаси гап қўшди:

— Бир йўла яхши ният қил қизим. Миллионернинг бевасига айланиб қолай дегин.

Сирдарё вилоят ҳокимлиги адлия бошқармаси томонидан **Омонбой Эсонбоев**га 1998 йил 20 февралда берилган **SI 000026** серияли нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензия 2002 йил 13 январдан бошлаб

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

ТЕМИР САНДИҚДА САРҒАЙГАН ҲУЖЖАТ

(Боши учинчи бетда)

Буёғи қандоқ бўлди, жаноб Носиров! Қарорнинг ижросини назорат қилиш бошқа бировга эмас, ўзларига юклатилган экан-ку? Б.Қўшиевани қонунларни билмасликда айблаб, суд эшигига бот-бот йўллашдан қандай маъни чиқади?

— Қарорда менга юклатилган эканми, — деди ҳоким ўринбосари К.Носиров. — Буни билмас эканман.

Энди мазкур қарорнинг иловасига тўхталсак. Жомбой туманлараро фуқаролик судининг ажрими бўйича тузилган ишчи гуруҳига "Бешкўтон" қишлоқ фуқаролар йиғини раиси А.Бутунбоев раис этиб бириктирилган.

"Ғалаба" ширкат хўжалиги раиси К.Муродов, туман ички ишлар бўлими нозири С.Юлдашев, "Олмазор" маҳалла фуқаролар йиғини раиси А.Бўтаев, туман бош меъмори С.Абдужалилов, туман техник инвентаризация кадастр бюроси бошлиғи Х.Аҳроров ва суд ижрочиси П.Орзиқуловлар ишчи гуруҳининг аъзолари экан. Бу ҳақда ўйлаганда, даъвогар ва жавобгарнинг низосини ҳал этишга яна қанча одам керак, дея ўйланиб қоласан. Бунинг устига қарор ижросини назорат қилиш ҳоким ўринбосари К.Носировдек одамга юклатилгани камми?

Бувсара Қўшиева таҳририятга ёзган шикоят хатини ўрганаётган чоғимизда туман бош меъмори Сидиқ Абдужалиловнинг ишини битказиб бермаганидан нолиди. Қарангки, Б.Қўшиевага на суд ажрими, на туман ҳокимининг қарори ва иловаси берилган. Шу сабабли Б.Қўшиева арзи битмаслигида бош меъморни айбдор санаган.

"— Мен, — деб ёзади С.Абдужалилов "Инсон ва қонун" Бош муҳаррири номига битган тушунтириш хатида, — бир неча бор комиссияда иштирок этдим. Қарорни ижро этиш учун Қўшиева Бувсаранинг қайнотаси ва оға-инилари қаршилик кўрсатишди. Шу сабабли суд ажрими бугунгача ижро этилган эмас".

— Тузилган комиссия билан мен ҳам Ўрозмат бувага учрашганман, — деди ҳокимлик бош мутахассиси Файзулла Маматов. — 200 минг сўм пул бериб келинининг талабини бажармоқчи эди. Эртаси кунига фикридан қайтди. "Уйни бузсанглар, бузаверинглар, пул бермайман", деб туриб олди.

— Ўзимнинг хизматим сингган иморатнинг бузилишини истамайман, — куйиниб гапирди Б.Қўшиева. — Ахир, етти йил яшадим. Қайнотам уч нафар набирасини ўйламаса, мен нима қилишим керак?

Аён бўлаяптики, ишчи гуруҳи иморатни бузишдан кўра келиштиришни маъқул кўрган. Бундан келин бехабар. Тартибга кўра, келиштириш учун туман ҳокимлиги ёки суд орқали уйга эгалик ҳуқуқи тикланиши лозим. Мулкка эгалик ҳуқуқини тан олиш ҳақида қарор чиқиши учун уй-жой мулки Ўзбекистон Республикасининг "Уй-жой Кодекси", "Давлат уй-жой сиёсатининг асослари тўғрисида"ги қонунлари ҳамда шунга доир бошқа ҳуқуқий манбаларга тўғри келиши керак. Афсуски, бу ерда шу нарса қонунга зид.

Азиз газетхон!

Мана, бир шикоят хати, унинг ортидаги тафсилотлар билан танишдингиз. Сўнгсўз ўрнида шуни айтмоқчимизки, фуқароларнинг мурожаатларига эътиборсиз муносабатда бўлиш, уларнинг муаммоларини атрофлича ўрганиб, ҳал этмасликнинг асосий сабаби айрим раҳбарларнинг ўз хизмат вазифасига лоқайд қараш, зиммасидаги масъулиятни унутиш билан изоҳланади.

Зеро, бугун давр ҳар бир раҳбардан ёниқлик, кўпчилик манфаатини ўз манфаатидан юқори қўйишни талаб қилади. Ана шундай раҳбарнинг эл ўртасидаги обрў-эътибори ҳам баланд бўлади.

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

ТЕЗЛИК ОЛТМИШ, БИРОҚ...

Катта йўл. Тун яримлаб қолгани боис машиналар қатнови бироз сийраклашган. Қалин асфальт тўшалган йўлнинг бир томони Марғилонга, иккинчи томони эса Риштонга элтади.

Эски араб қишлоғида яшайдиган Зокиржон Эгамов юзини Риштонга қаратган куйи енгил эсаётган шабададан ҳузурланиб, чарчоғини ёзаётган эди. Аммо кутилмаганда, орқа тарафда кўтарилган шовқин-суроندан хаёли остин-устун бўлиб кетди. У ортига ўгирилиб қарашга улгурмай туриб, қандайдир "Жигули" чироқларини ўчирганча, Риштон томонга қараб ўқдек учиб кетди. Кейин тун қўйнида номаълум кишиларнинг "дод-вой" қулоқни қоматга келтирди. Зокиржон беихтиёр сапчиб ўрнидан турди-да, фалокат содир бўлган жойга қараб югурди. У етиб келиб, не кўз билан кўрсинки, катта йўлнинг бир тарафида Каримжон аканинг ўғли Фарҳоджон, иккинчи томонда Комилжон аканинг ўғли Зоҳиджон инграб ётишарди.

— Машинанинг битта номерини эслаб қолдим, 94, — деди ёрдамга етиб келган Авазхон Раҳмонов. — Мен машинамни миниб чиқаман, йигитларни тезда касалхонага олиб бормасак бўлмайди.

Адҳамжон ҳожи Абдураҳмоновнинг уйи ҳам Марғилон-Риштон катта йўлининг чеккасида жойлашган. Шу боис кўчадаги тўс-тўполон унинг қулоғига ҳам чалинмай қолмади. "Бир бало бўлди-да", — деб у энди остона ҳатлаб чиқаётганида маҳалладошларига кўзи тушди.

— Ҳожи ака, милицияга телефон қилинг, бир машина икки йигитни уриб қочиб кетди, — деди унга маҳалладошлари.

— Ким экан? Номерини эслаб қолдиларингизми?

— Битта номери 94.

Адҳамжон ака дарров 02 га қўнғироқ қилди. Сўнг фалокат юз берган жойга бориб, атрофни кузатди. Ерда қандайдир қоғоз чангга қоришиб ётарди. Адҳамжон Абдураҳмонов қоғозни қўлига олиб, чироқ ёруғига тутиб ўқиди: у давлат автомобил назорати ходими Т.Жабборов томонидан ёзилган "протокол" эди. Адҳамжон ака протоколни ёрдамга келган милиция ходимларига топширди. Айни шу қоғоз жиноят содир этиб, қочиб қолган ҳайдовчини топишга имкон яратди.

— Тўланбой Жабборов тоғам бўлади, — дейди Музаффар Мамажонов, — ўша куни тунда тоғам машинасининг олди ойнаси тўкилиб тушган, томи букланган куйи ҳайдаб келди. У менга кўзи тушиб, «Олтиарикда икки кишини уриб юбордим, кийиниб чиқ», — деди. Мен ҳали кийиниб улгурмай туриб, уйимизга "Тико" машинасида милиционерлар кириб келишди. Сўнг воқеа жойига етиб борганимизда кўп одам тўпланиб турган экан. Жанжал чиқмасин деб, машинани мен бошқаргандим, дедим.

Демак, машинани Тўланбой Жабборов бошқарган. У 1966 йилнинг 22 февралида Риштон туманида туғилган. Ўрта махсус маълумотга эга. Тўланбой 1990 йилдан Фарғона вилояти ички ишлар бошқармаси Давлат автомобил назорат бўлимида йўл-патрул хизмати инспектори бўлиб ишлайди.

— Суд мажлисида, — дейди жиноят ишлари бўйича Олтиариқ туман судининг раиси Тожиддин Ваҳобов, — туманнинг турли жойларидан турли касбдаги кишилар иштирок этдилар. Бир эмас, икки йигитнинг умрига зомин бўлган ДАН ходими жазодан қутулиб қолармикан, деган ўй-хаёл кўпчиликни қизиқтириши табиий ҳол, албатта. Қонун ҳамма учун баробар, унинг олдида ҳар ким ўз қилмишига яраша жавоб беради.

Тўланбой Жабборов судда ўз айбига тўла иқрор бўлди. У Жиноят Кодексининг 266-моддаси 3-қисми "а" банди ва 117-моддаси 3-қисми "а" банди билан айбли, деб топилди. Собиқ Давлат автомобил назорати ходими яна қўшимча жазо сифатида 3 йил муддатга транспорт бошқаришдан маҳрум этилди.

Нега?

Фалокат оёқ остидан чиқади, деган ибора жонли тилимизда тез-тез такрорланиб туради. Келинг, фикримизни Тўланбой Жабборовнинг суд мажлисида айтган сўзларидан фойдаланган ҳолда тўлдирайлик.

— 23 май куни соат 23 ларга қадар Қанчиғай ДАН масканида хизматда бўлдим, — дейди у. — Ишдан қайтаётиб, йўл ёқасидаги савдо дўкони олдида тўхтадим. Сиртдан таниш икки йигит билан озгина ароқ ичдик...

Ана, холос. Ҳаммаси ана шу улфатчилик, озгина ароқ ичишдан бошланган. Қолаверса, Тўланбой Жабборов 1990 йилдан елкасига погон тақиб, катта сержант унвонида хизмат қилади. У амалдаги йўл ҳаракат қоидаларининг 3,6 модда биринчи бандидаги "ҳайдовчига транспорт воситасини ҳар қандай мастлик ҳолатида бошқариш таъқиқланади" деган талаби бўйича юзлаб, минглаб шахсларни маъмурий жавобгарликка тортган бўлиши табиий ҳол, албатта.

Хўш, нега унинг ўзи қонун-қоидани яхши билса-да, унга амал қилмади? Бунинг устига у жиноят содир этиб, қочиб қолганини нима билан изоҳлаш мумкин?!

Аслини айтганда, ҳамма бало унинг ўз хизмат вазифасига совуққонлик билан қараши, билиб туриб қонун-қоидани бузишидан бошланган.

Маъмур МУСУЛМОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

1996 йилнинг январидан нашр этилади

ИНСОН ва ҚОНУН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

МУАССИС

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир
Шодиқул ҲАМРОЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ

Ғайбулло РАҲИМОВ
Шуҳрат РЎЗИНАЗАРОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Аслиддин БОЛИЕВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

Шуҳрат ФАЙЗИЕВ
Ғафур АБДУМАЖИДОВ
Ҳусан ИБРОҲИМОВ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Ислом ҲАМРО
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Нормейли НОРПЎЛАТОВ
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида «Шарқ» нашриёт матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-3143. Тиражи-10.000.

Босишга топшириш вақти - 21.00
Топширилди - :0.00

Навбатчи: **Т. ХАСАНБОЕВ**

Саҳифаловчи: **Жаъфар ЖАББОРОВ**

Компьютер оператори: **М. ДЎСТОВА**

МАНЗИЛИМИЗ:
700047,
Тошкент шаҳри,
Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 132-14-18
(умумий бўлим),
133-70-65

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.